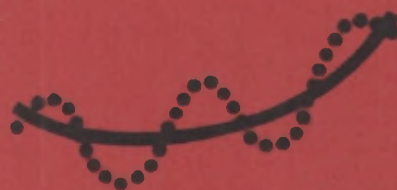

KONJUNKTUR TENDENSENE

Desember 1983

I N N H O L D

	Side
Konjunkturtendensene i Norge :	
Sammenfatning og perspektiver	3
Industri	5
Olje- og gassutvinning	8
Bygge- og anleggsvirksomhet	8
Arbeidsmarked	10
Industriinvesteringer	12
Investeringer i oljevirkksomhet	12
Privat konsum	13
Lønninger	15
Innenlandske priser	15
Utenriksøkonomi	17
Konjunkturtendensene i utlandet :	
Sammendrag	21
Råvarepriser	23
Storbritannia	23
Vest-Tyskland	25
Frankrike	26
Italia	27
Sverige	28
USA	31
Japan	32
Tabellvedlegg for Norge	35
Tabellvedlegg for utlandet	37

STATISTISK SENTRALBYRÅ

OSLO: Postboks 8131 Dep, Oslo 1, Tlf. (02) * 41 38 20

KONGSVINGER: Postboks 510, Stasjonssida, 2201 Kongsvinger, Tlf. (066) * 16 111

Statistisk Sentralbyrå ber om å bli oppgitt som kilde når oppgaver fra dette heftet blir gjengitt.

KONJUNKTURTENDENSENE FOR DESEMBER 1983

Konjunkturtendensene publiseres av Statistisk Sentralbyrå hver måned. Detaljerte analyser av konjunkturutviklingen vil bli gitt en gang i kvartalet. De øvrige utgavene av Konjunkturtendensene vil vanligvis bare inneholde tabeller og figurer over økonomisk korttidsstatistikk for Norge og for utlandet.

Arbeidet med Konjunkturtendensene utføres ved Økonomisk Analysegruppe i Statistisk Sentralbyrås Forskningsavdeling. Forespørsler om konjunkturutviklingen i Norge kan rettes til Per Richard Johansen eller Morten Reymert og om utviklingen i utlandet til Kjell Wettergreen.

Arbeidet med denne rapporten ble avsluttet mandag 19. desember.

KONJUNKTURTENDENSENE I NORGE:

SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVER

Et konjunkturomslag oppover for norsk økonomi sett under ett har trolig funnet sted i løpet av det siste året. Men oppgangen er svært moderat, i Norge som i andre vest-europeiske land. Etter svak nedgang forrige år vil stigningen i totalproduksjon (utenom oljenæringene) gjennom det neste året neppe bli vesentlig sterkere enn et par prosent, og det vil i så fall bare være om lag halvparten av de vekstratene som har vært registrert under tidligere oppganger. Dette skyldes at viktige etterspørselskomponenter som den private konsumetterspørselen etter norsk-produserte varer og tjenester, boligbygging og offentlig investerings- etterspørsel enten stagnerer eller til og med er i nedgang. Vekstimpulsene i norsk økonomi kommer fra utlandet og fra økte investeringer, særlig i oljenæringene. Også industriinvesteringene gir nå trolig bidrag til den samlede produksjonsstigningen. Offentlig konsumetterspørsel øker, men etter regjeringens egne anslag er veksttakten avtakende. Den svake oppgangen i norsk økonomi sett under ett vil trolig i beste fall bare føre til en svak økning i sysselsettingen og vil alene neppe føre til noe vesentlig fall i ledigheten på kort sikt.

Det sterke oppsvinget i eksporten av råvarer og halvfabrikata har nå pågått i om lag ett år. Den internasjonale konjunkturoppgangen har ført til økt forbruk av disse varene, men foreløpig må en vesentlig del av veksten i den norske eksporten tilskrives lageroppbygging i utlandet. Det er grunn til å vente at impulsene fra lageretterspørselen vil kunne øbbe ut forholdsvis snart; i så fall vil veksten i den norske eksporten av råvarer og halvfabrikat kunne begynne å flate ut. For enkelte norske eksportnæringer er dessuten kapasitetsutnyttningen nå svært høy, og spesielt for aluminiumsindustrien er bedriftenes lagre av egne produkter lave.

Eksporten av ferdigvarer har vært synkende det siste året og har til nå ikke vist tegn til ny oppgang. Dette skyldes i stor grad at de viktigste drivkreftene i den internasjonale opp-

gangen hittil har vært lagerbevegelser og vekst i det private forbruket og i liten grad oppsving i etterspørselskomponenter hvor innsatsen av norsk-produserte ferdigvarer er høy. Dersom et omslag oppover i investeringene i Vest-Europa finner sted, er det grunn til å regne med økt norsk eksport av ferdigvarer. Men som det fremgår av utenlandsavsnittet i denne rapporten er utsiktene for et slikt omslag usikre. Uten et oppsving i industriinvesteringene ute kan den ventede utflatingen av eksportveksten for råvarer og halvfabrikata slå over i nedgang i løpet av 1984.

Konsumentenes vareetterspørsel stagnerer. Kjøp av nye biler har falt, men nordmenns konsum i utlandet - feriereiser og grensehandel - er fortsatt i sterk vekst. Enkelte andre deler av tjenestekonsumet er også økende slik at det samlede private konsumet sett under ett vokser svakt. Med en nedgang i varekonsumet gjennom 1983 ligger det i utgangspunktet an til nedgang også i 1984 regnet på årsbasis. Mulighetene for en slik utvikling styrkes av en forventet svært lav vekst i samlet disponibel realinntekt for lønntakere og trygdede neste år. Økte kredittrammer vil imidlertid trekke motsatt vei; begrensninger på lånemulighetene til konsumformål gjennom de ordinære kredittinstitusjonene har trolig bidratt til å dempe kredittfinansiert konsum gjennom flere år.

De samlede bruttoinvesteringene har økt det siste året, og økningen vil etter alt å dømme fortsette i 1984. Men ulikhetene i investeringsutviklingen er stor mellom de forskjellige næringer, og det er også store forskjeller mellom de virkningene investeringene har for innenlandsk produksjon. Statistisk Sentralbyrås siste investeringsundersøkelse kan tyde på at et omslag oppover i de utførte industriinvesteringene har funnet sted i løpet av andre halvår i år, etter at de har falt sterkt siden sommeren 1981. Særlig industrinæringer som har nydt godt av eksportoppgangen hittil i år, har nå varslet om nye investeringer for neste år. Men økningen i de samlede industriinvesteringene fra

1983 til 1984 vil neppe bli særlig sterk, og industriinvesteringene utgjør knapt 10 prosent av de totale bruttoinvesteringene i norsk økonomi. For boliger har derimot igangsettings-tallene vært svært lave de siste månedene, og aktiviteten knyttet til boligbyggingen vil kunne synke mer enn sesongnormalt gjennom vinteren. Tallet på igangsatte boliger kan i 1983 bli så lavt som 32.000, 4.500 boligenheter lavere enn i 1981 og 1982. Også de offentlige investeringene avtar, men mindre markert enn vanlig gjennom de senere årene. Investeringene i oljenæringene er derimot i sterk vekst. I 1984 vil investeringene i disse næringene utgjøre nær en tredel av de samlede bruttoinvesteringene i norsk økonomi.

Industriproduksjonen har vært i stagnasjon hittil i år etter nedgangen gjennom 1982. I gjennomsnitt vil produksjonen i 1983 kunne bli 1 1/2 prosent lavere enn i 1982. Nedgangen i skipsbyggingsindustrien vil i samme periode kunne bli hele 15 prosent, og dette vil alene utgjøre et like stort produksjonsvolum som nedgangen i den samlede industrien. Den samlede produksjonen av eksportvarer - som domineres av treforedlingsprodukter, metaller og kjemiske råvarer - passerte et bunnpunkt i fjor høst og har siden økt kraftig. I enkelte deler av eksportindustrien, blant annet aluminiumsindustrien, er nå kapasitetsutnyttningen svært høy. De siste produksjonsoppgavene kan da også tyde på en utflating av veksttakten for flere av disse industrigrenene. Eksportvareproduksjonen var sist høst fortsatt noe lavere enn under den forrige produksjonstoppen sommeren 1979, men oppgangen den gang nådde trolig et bredere varespekter enn det som har vært tilfelle til nå.

Etter alt å dømme er produksjonsaktiviteten i norsk industri knyttet til utbyggingen i oljenæringene økende. Særlig oppdrag vedrørende Statfjord C og Gullfaks A-plattformene gir høy og økende aktivitet i en rekke verkstedbedrifter. For verkstedindustrien utenom skipsbygging er det da også tegn til ny produksjonsoppgang.

Aktiviteten i bygge- og anleggsnæringen har vært i stagnasjon det siste året. For byggevirksomheten vil denne tendensen trolig holde seg i tiden som kommer; redusert aktivitet

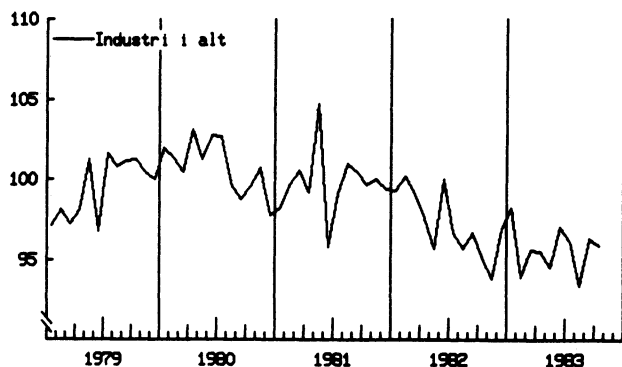
knyttet til boligbygging vil kunne bli motvirket av økende investeringer i industribygg og andre bygg. For anleggsvirksomheten vil også produksjonen kunne holde seg forholdsvis godt oppe gjennom 1984. Men ordreinngangen for denne næringen tyder på en nedgang på noe lengre sikt som følge av lavere igangsetting av kraftanlegg.

Den sterke veksten i arbeidsledigheten stoppet opp i første halvår i år, og tallet på registrerte arbeidsledige har etter sesongkorrigerte oppgaver til og med gått noe ned de siste månedene. Nedgangen skyldes først og fremst den sterke opptrappingen av myndighetenes arbeidsmarkedstiltak; bedriftene har neppe økt sin etterspørsel etter arbeidskraft vesentlig. Utførte årsverk i norsk økonomi vil trolig gå ned fra 1982 til 1983, men tallet på sysselsatte vil kunne øke noe som følge av stigende omfang av deltidsarbeid. Sysselsettingen i industrien har gått ned hittil i år, og det er liten grunn til å vente noen sysselsettingsvekst av betydning i denne næringen i løpet av det nærmeste halvåret, selv om en ny produksjonsoppgang skulle finne sted.

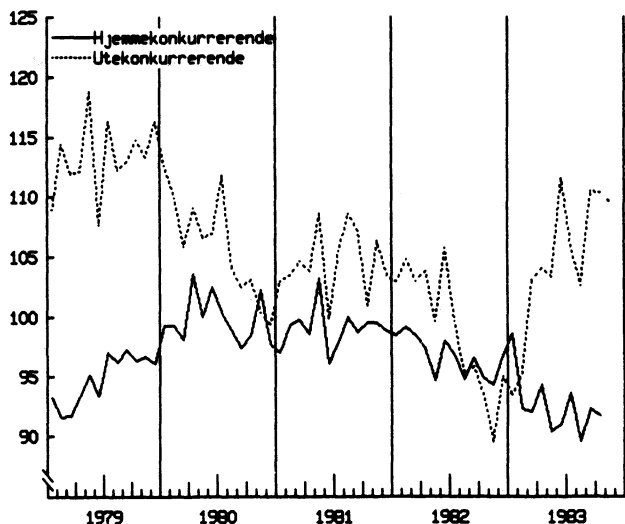
Pris- og kostnadsveksten er fortsatt fallende. Konsumprisveksten fra 1982 til 1983 vil bli nær 8 1/2 prosent, om lag 3 prosentpoeng lavere enn fra 1981 til 1982. Den reduserte prisveksten skyldes lavere økning i avgifter og offentlig regulerte priser, men også at stigningstakten i de mer markedsbestemte prisene har falt. Tidlig neste år vil konsumprisene trolig være knapt 3 1/2 prosent høyere enn gjennomsnittet for 1983. Skal regjeringens prisanslag for 1984 oppfylles - en økning på 6 prosent fra 1983 - må det finne sted en ytterligere avdemping av veksttakten i konsumprisene gjennom 1984. Også lønnsveksten har falt, men nedgangen i lønnsglidningen har vært mindre enn det som ble lagt til grunn ved inntektsoppgjøret sist vår.

Norges utenriksøkonomi har blitt kraftig forbedret det siste året. Tendensene i de ulike postene på driftsregnskapet tyder på et driftsoverskott på nær 15 milliarder kroner i år, mot vel 3 milliarder kroner i 1982. Økningen skyldes blant annet sterk vekst i verdien av olje- og gasseksporten. Også handelsbalanser for tradisjonelle varer har blitt

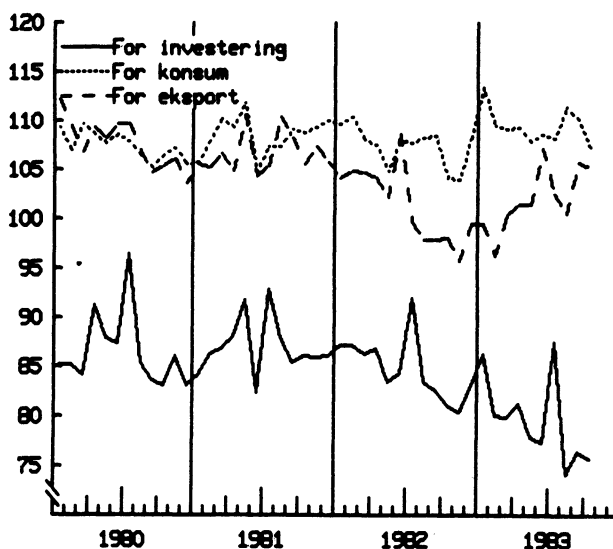
Figur 1. PRODUKSJONSINDEKS.
Sesongkorrigert. 1975 = 100.

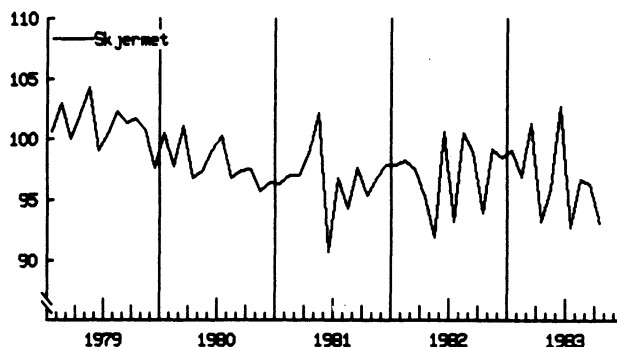
Figur 3. PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE.
Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1975=100

Figur 2. PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE.
Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1975=100.

Figur 4. PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE.
Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1975=100.

betydelig forbedret i løpet av 1983, men en vesentlig del av forbedringen skyldes lagerbevegelser.

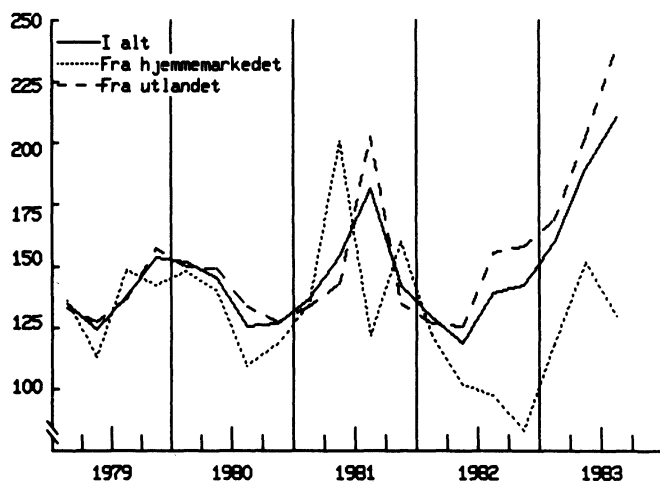
INDUSTRI: FORTSATT STAGNASJON

Samlet industriproduksjon viser fortsatt svikt. Etter at produksjonen økte noe fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, har produksjonen igjen gått ned og var i 3. kvartal på samme nivå som i 4. kvartal 1982. Industriproduksjonen i 1983 kan etter dette anslås til å bli om lag 1 1/2 prosent lavere enn i 1982. Svikten i produksjon av transportmidler er alene nok til å forklare denne nedgangen.

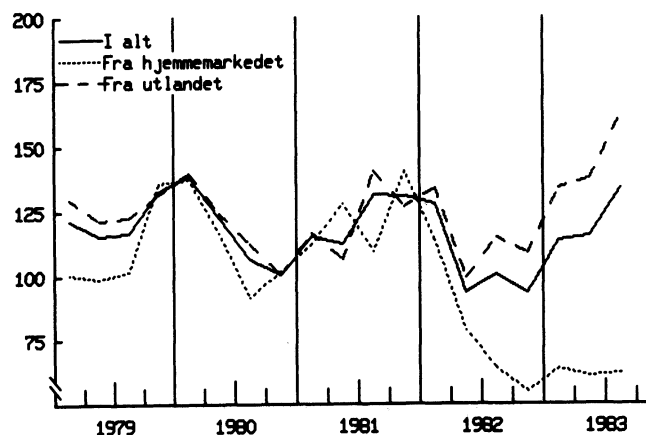
Det er fortsatt store ulikheter i utviklingen i produksjonen etter anvendelse. Gjennom første halvår i år steg eksportproduksjonen sterkt og har de siste tre måneder ligget 6

prosent over nivået i tilsvarende periode ifjor. Men veksten har avtatt noe utover sommeren og høsten, og etter de siste oppgavene er det nå først og fremst utviklingen i treforedlingsindustrien som holder veksten i den samlede eksportindustrien oppe. Konsumvareproduksjonen, som var i nedgang gjennom 1982, steg kraftig tidlig i 1983, men har siden endret seg lite. Produksjonen av investeringsvarer har vært fallende siden begynnelsen av 1982 og lå i perioden august-oktober i år om lag 7 prosent lavere enn i samme periode i 1982. Utviklingen det siste året er i høy grad preget av de store strukturproblemer i skipsbyggingsindustrien; annen verkstedindustri kan derimot ha nådd et konjunkturmessig bunnpunkt i produksjonen. Produksjonen av vareinnsats i bygg- og anlegg viser fortsatt nedgang.

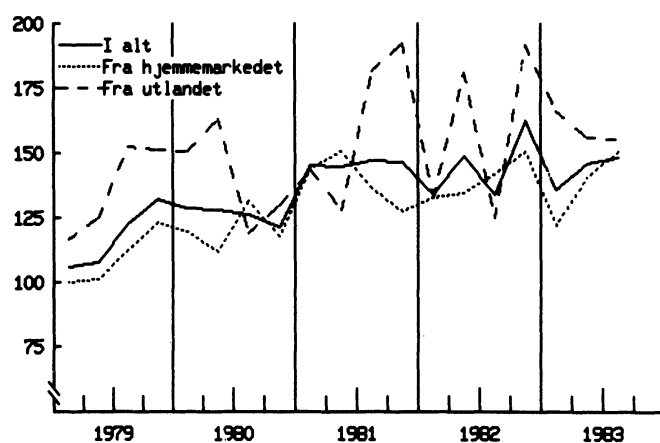
Figur 5. ORDRETILGANG
Metaller.
Sesongkorrigert verdiindeks. 1976 = 100.

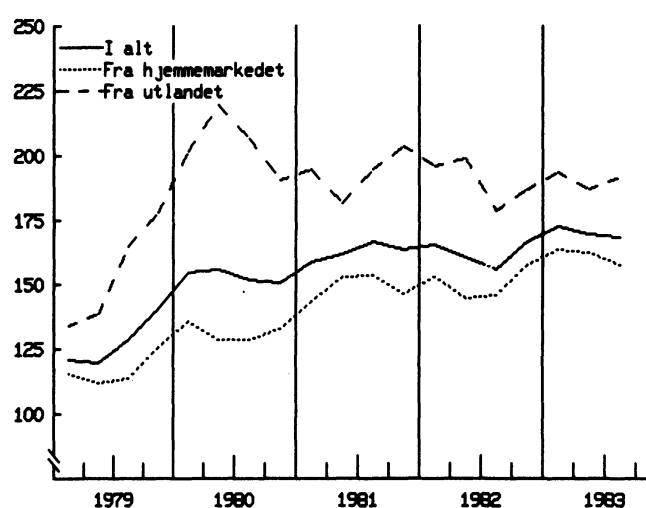
Figur 6. ORDRERESERVE.
Metaller.
Ukorrigert verdiindeks. 1976 = 100.

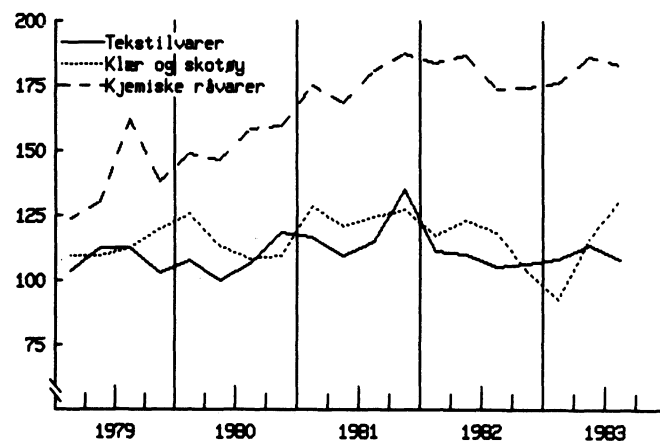
Figur 7. ORDRETILGANG.
Verktedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer m.v.
Sesongkorrigert verdiindeks. 1976 = 100.

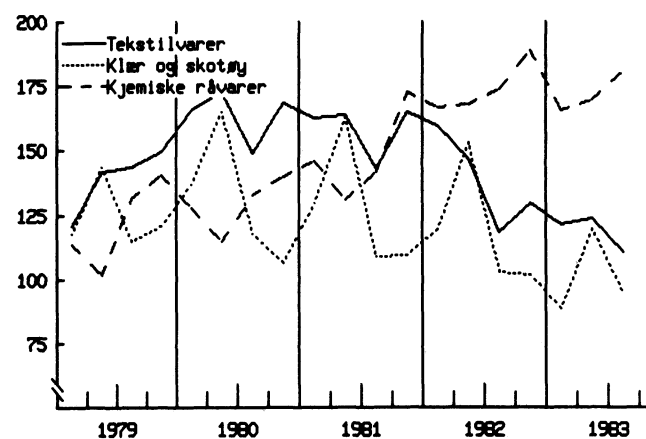
Figur 8. ORDRERESERVE.
Verktedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer m.v.
Ukorrigert verdiindeks. 1976=100.

Figur 9. ORDRETILGANG.
Tekstilvarer klar og skotøy og kjemiske råvarer.
Sesongkorrigert verdiindeks. 1976 = 100.

Figur 10. ORDRERESERVE.
Tekstilvarer klar og skotøy og kjemiske råvarer
Ukorrigert verdiindeks. 1976=100.

Produksjonen av metaller synes i følge sesongkorrigererte oppgaver å ha tatt seg opp igjen etter en liten nedgang i sommer. Den kraftige lager- nedbyggingen som har foregått siden 3. kvartal 1982 har antakelig stoppet opp. Lagrene er nå på et relativt lavt nivå og videre salgsøkninger vil trolig måtte dekkes ved økt produksjon. Ordrettilgangen i verdi fortsetter å vokse sterkt. Selv når en korrigerer for den sterke veksten i prisene, tyder tallene på en betydelig vekst i ordrettilgangen målt i volum. Ordreservene har dermed økt, men er fortsatt relativt små. Selv om produksjonsveksten skulle fortsette i samme tempo som hittil gjennom resten av 1983, vil produksjonen mot slutten av året fortsatt være 20 prosent lavere enn under toppåret 1979. Det er særlig produksjonen av jern, stål og ferrolegeringer som fortsatt ligger lavere enn ved forrige produksjonstopp. Produksjonen av ikke-jernholdige metaller derimot er nå nesten like høy som under forrige produksjonstopp; nærmere halvparten av bedriftene i denne næringen produserer nå med full kapasitetsutnyttelse.

Produksjonen av kjemiske råvarer synes å ha stabilisert seg etter å ha vært i vekst gjennom hele 1982 og første halvår 1983. Selv om lagervolumet har blitt noe redusert, er det fortsatt høyt sammenlignet med lagrene noen år tidligere, noe som antakelig må sees i sammenheng med økningen i produksjonskapasitet siden den gang. Ordreservene til kjemisk råvareindustri har vært om lag uendret i verdi siden 4. kvartal 1981 og har dermed trolig gått noe ned regnet i volum. Ordrettilgangen i verdi har vist en svak økning det siste året. Prisene på kjemiske råvarer utenom gjødningsstoffer har endret seg lite de siste par årene. For gjødningsstoffer har derimot prisene økt.

Produksjonen av andre kjemiske produkter falt gjennom hele 1982 og nådde en bunn rundt årsskiftet. I 1983 har produksjonen vært relativt konstant, men med visse tegn til oppgang siden sist sommer. Gunstigst er utviklingen i produksjon av plastvarer. Det har vært en betydelig vekst i eksporten både av kjemiske råvarer og andre kjemiske produkter i 1983. Sammenliknet med samme periode i 1982 har eksportveksten i verdi vært

vel 25 prosent i perioden januar-oktober 1983. Produksjonen av mineralske produkter er fortsatt fallende, blant annet på grunn av den lave aktiviteten i bygge- og anleggsbransjen.

I treforedlingsindustrien fortsetter den sterke produksjonsoppgangen som startet rundt siste årsskifte. Fortsetter produksjonsveksten i samme tempo de to siste måneder av 1983, vil produksjonen i 4. kvartal i år bli om lag den samme som den var ved siste produksjonstopp, i 4. kvartal 1981. I såfall blir produksjonsveksten i treforedlingsindustrien fra 1982 til 1983 nærmere 4 prosent. Men i følge Statistisk Sentralbyrås siste konjunkturbarometerundersøkelse venter ikke produsentene i denne næringen noen særlig bedring i konjunkturbildet i 4. kvartal sammenliknet med situasjonen i 3. kvartal. Lagervolumet i treforedlingsindustrien er i nedgang og var om lag 10 prosent mindre i 2. og 3. kvartal i år sammenliknet med tilsvarende kvartaler året før. Prisutviklingen for treforedlingsprodukter er mindre gunstig; den til dels betydelige økningen i prisene på enkelte andre konjunkturfølsomme råvarer og halvfabrikata (f.eks. metaller) har ikke hittil funnet sted for treforedlingsprodukter. Dette har sammenheng med at kapasitetsutnyttelsen internasjonalt fortsatt er svært lav.

Produksjonen av verkstedsprodukter utenom transportmidler synes nå å ha vært i oppgang siden sommeren i år. Oppgangen ser ut til å ha tilknytning til oljevirkosomheten, idet produksjonen av oljerigger viser den største produksjonsøkningen. Produksjonsnedgangen i transportmiddelindustri fortsetter; produksjonen vil trolig bli nærmere 15 prosent lavere i 1983 enn i 1982. Det er særlig utviklingen i skipsbygging som forklarer den sterke nedgangen. I denne sektoren har imidlertid produksjonen etterhvert kommet ned på et så lavt nivå gjennom nedleggelse og permitteringer at det er tvilsomt om nedgangen vil fortsette utover i 1984. Verdien av ordrettilgangen til verkstedindustrien (utenom produksjon av transportmidler og oljerigger m.v.) har stort sett vært økende det siste året, og trolig har også volumet av ordrettilgangen økt. En betydelig del av ordrettil-

gangen kommer fra investeringsaktiviteten i Nordsjøen. Ordreservene i verkstedindustrien målt i verdi har endret seg lite det siste året. Også konjunkturbarometerundersøkelsen for 3. kvartal peker i retning av økende optimisme blant produsentene i verkstedindustrien når en ser bort fra skipsbyggingsindustrien.

Produksjonsindeksen for næringsmiddelindustrien har vist store variasjoner fra måned til måned selv etter normal sesongjustering. Den underliggende tendens synes midlertid å peke i retning av produksjonsnedgang, noe som er i overensstemmelse med den svake etterspørselsutviklingen etter næringsens produkter.

Som nevnt i Konjunkturtendensene for september har den langvarige produksjonsnedgangen for tekstilindustrien nå stoppet opp, og produksjonen har endret seg lite siden 4. kvartal i fjor. Med om lag uendret produksjon også i årets siste kvartal vil produksjonsnivået i 1983 være nær 10 prosent lavere enn i 1982. Sesongkorrigerede verditall for ordretilgang til tekstilindustrien har pekt oppover gjennom 1983, og nedgangen i ordreservene har nesten stoppet opp.

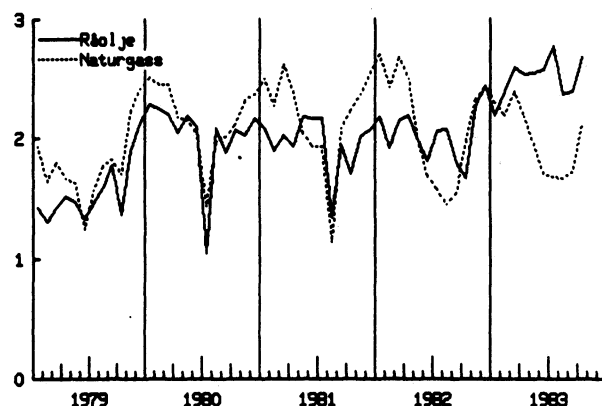
Produksjonen av trevarer viser fortsatt nedgang; spesielt produksjonen av trevarer utenom møbler og innredning. Nedgangen skyldes først og fremst svekket etterspørsel fra bygge- og anleggssektoren og økt konkurranse fra svenske produsenter etter den svenske devalueringen i fjor høst. Produksjon av møbler m.v. har endret seg lite gjennom de siste to årene. I løpet av 1983 har det likevel skjedd en betydelig eksportøkning av møbler.

Produksjonen i kraftforsyning har vært svært høy den seneste tiden. I perioden august-oktober i år lå produksjonen hele 20 prosent over fjorårets nivå og vil for 1983 under ett kunne bli vel 7 prosent høyere enn i 1982.

OLJE OG GASSUTVINNING: VEKST I OLJEPRODUKSJONEN

Den samlede olje- og gassproduksjonen har vært økende gjennom det siste året. I de 10 første månedene i år utgjorde produksjonen 44,5 millioner tonn oljeekvivalenter (t.o.e), 12 prosent mer enn ett år tidligere. Nasjonalbudsjettets anslag for total

Figur 11. PRODUKSJON AV RÅOLJE OG NATURGASS. Råolje (mill.tonn) og naturgass (milliarder S m³ (kubikkmeter)). Ukorrigerede tall.

olje- og gassproduksjon i 1983 er om lag 54 millioner tonn oljeekvivalenter. I 1982 var produksjonen 49 millioner t.o.e.

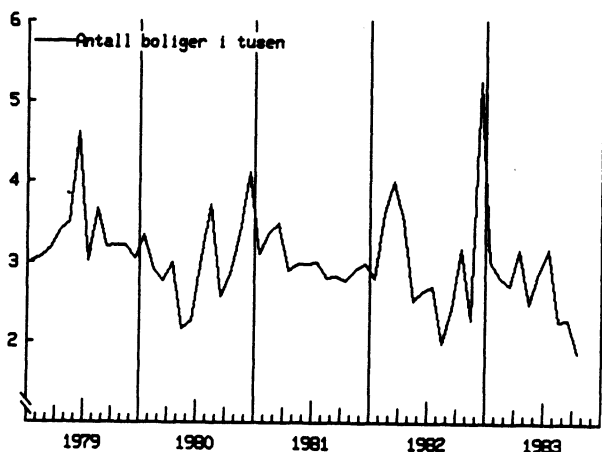
Produksjonen av olje har økt med 28 prosent i perioden januar - oktober sammenliknet med samme periode i fjor. Det er først og fremst økt produksjon av olje på Statfjordfeltet som har trukket den samlede oljeproduksjonen oppover. Den norske andelen av produksjonen på Statfjord-feltet var i de ti første månedene i år 12,8 mill. t.o.e. mot 7,3 mill. t.o.e. i samme periode i fjor.

Produksjonen av gass har avtatt med 2 prosent i perioden januar - oktober sammenliknet med samme periode i fjor. Gassproduksjonen fra Friggfeltet holder seg på omtrent samme nivå som ifjor, mens produksjonen fra Ekofisk-feltet fortsetter å falle. Oljeproduksjonen fra Ekofisk viser en nedgang fra 11,8 mill. t.o.e. i de 10 første månedene i fjor til 11,0 mill. t.o.e. i år. Gassproduksjonen fra Ekofisk har avtatt fra 11,5 mill t.o.e. til 10,6 mill. t.o.e. Produksjonen på Valhall-feltet er økende.

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET: STERK SVIKT I BOLIGBYGGINGEN

For 1983 ble det frem til og med oktober satt i arbeid 27.000 boliger. Vel 15.000 av disse ble satt i arbeid i løpet av 1. halvår. Basert på et normalt sesongmønster tilsvarer det vel 34.000 boliger på årsbasis. Det synes nå svært lite sannsynlig at igangsettingstallet for 1983 skal kunne bli tilsvarende høyt; gjennom

Figur 12. BYGG.
Boliger satt igang. Sesongkorrigert.

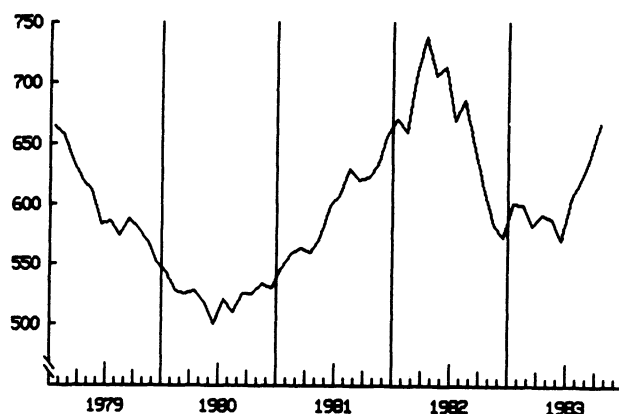

de siste månedene har det skjedd et kraftig fall i igangsettingstallene, korrigert for normale sesongvariasjoner. Noe av dette fallet kan skyldes endret sesongmønster som følge av endringen i rapporteringssystemet for Byggearealstatistikken ved siste årsskifte. Utviklingen peker mot et igangsettingstall for 1983 på om lag 32.000 boliger. I 1981 og 1982 ble det igangsatt 36.000-37.000 nye boliger.

Gjennom flere år har det vært en nedgang i andelen av igangsatte boliger med Husbankfinansiering. Samtidig har Husbanklånene utgjort en synkende andel av den samlede finansieringen av Husbankfinansierte boliger. Om denne tendensen holder seg gjennom de siste månedene av 1983 og igangsettingstakten blir så lav som antydnet foran, vil neppe hele Husbankens låneramme for nye boliger bli utnyttet i år. Dette innebærer et klart brudd med forholdene i tidligere år, da både tallet på lånetilsagn og størrelsen på tilsagnene har vært begrenset av de rammene myndighetene har satt.

Om nedtrappingen av igangsettingstallene utover høsten gir et reelt uttrykk for husholdningenes behovsvurderinger og finansielle situasjon er det neppe grunn til å vente at igangsettingen neste år vil kunne øke vesentlig i forhold til dagens nivå. Lempeligere kreditt-regler vil neppe bety noe vesentlig, kreditt-tilgangen kan ikke ha vært noen vesentlig hindring for igangsetting av nye boliger i siste halvdel av 1983. Heller ikke inntektsutviklingen skulle

Figur 13. BYGG.
Bygg under arbeid i industri.
1000 kvadratmeter. Sesongkorrigert.

tilsi at boliginvesteringene skulle ta seg vesentlig opp utover i 1984. Derimot kan det høyere prisnivået som er etablert for brukte boliger siden høsten 1982 gradvis føre til en høyere utnyttelse av den eksisterende boligmassen, med tilsvarende redusert behov for nybygging. Dette kan tyde på at uten endringer i de faktorer som nå begrenser igangsettingen vil igangsettingstallet bli lavt også i 1984.

Virkningene av lavere igangsetting av boliger på aktivitetsnivået i bygge- og anleggssektoren er i stor grad blitt motvirket av økte igangsettingstall for andre typer bygg. I perioden januar-oktober 1983 var igangsatt bruksareal for driftsbygg utenom jordbruk, skogbruk og fiske minst 13 prosent høyere enn for året før. 1) For bergverksdrift- og industribygg synes det å ha skjedd et omslag oppover i igangsettingstallene i løpet av året, og sesongkorrigert beholdning av bygg under arbeid har økt de siste månedene.

Ordretilgangen for anleggsvirksomhet i private bedrifter har falt kraftig det siste året. I de tre første kvartalene i 1982 har tilgangen ligget mer enn 15 prosent lavere enn i samme periode året før; i de to siste kvartalene hele 30 prosent lavere. I 3. kvartal var verdien av ordreserven for anleggsvirksomhet 13 prosent lavere enn ett år før. Nedgangen skyldes i sin helhet utviklingen for kraftanlegg. Fallet i ordretilgangen for slike anlegg var i de tre første kvartalene hele 55 prosent sammenliknet med samme periode 1982, og ordreserven var ved utgangen av 3.

kvartal 30 prosent lavere enn ett år tidligere. For andre typer anlegg har det derimot vært en økning i ordretilgangen de siste tre kvartalene på nær 25 prosent regnet i forhold til samme periode året før. Ved utgangen av 3. kvartal var verdien av ordrebeholdningen for andre anlegg 13 prosent over nivået ett år før, noe som også innebærer en viss økning målt i volum.

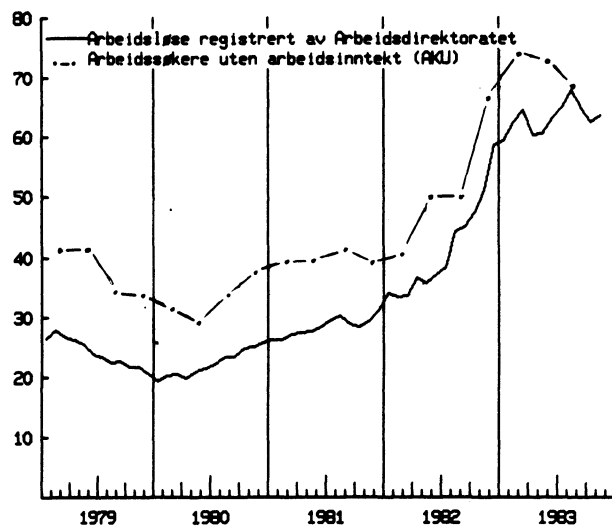
Alt i alt synes en å stå overfor en viss nedtrapping av aktiviteten innen nybygging og anleggsvirksomhet på noe lengre sikt. Foreløpig har sysselsettingen i bygge- og anleggssektoren holdt seg oppe - eller muligens økt noe - gjennom det siste året. Dette kan skyldes at vekst i reparasjons- og vedlikeholdsarbeider generelt har lagt beslag på større ressurser. Blant annet vil bygningsmessige reparasjons- og vedlikeholdsarbeider som del av de ekstraordinære arbeidsmarkedstiltakene i kommunene slå ut i form av økt sysselsetting i bygge- og anleggsvirksomhet. Det vil trolig ta noen tid før lavere ordretilgang og igangsetting vil gi slike utslag i byggevolumet at sysselsettingsmulighetene blir tilsvarende redusert.

1) Etter omleggingen av Byggearealstatistikken fra siste årsskifte, måles nå byggearealet for driftsbygg i bruksareal (innsiden av omgivende vegger). For industribygg er denne omleggingen neppe av noen stor betydning for nivået på de registrerte arealtallene, men den kan bety endel for andre typer bygg.

ARBEIDSMARKEDET: LAVERE LEDIGHET I LØPET AV HØSTMÅNEDENE

Den kraftige forverringen av forholdene på arbeidsmarkedet som fant sted i løpet av 1982 og tidlig i 1983 stanset opp i løpet av sommerhalvåret i år. Tallet på registrerte ledige ved arbeidskontorene har etter sesongkorrigerede oppgaver gått noe ned siden august i år og var i november bare noe høyere enn gjennomsnittet for første kvartal. I følge arbeidskraftundersøkelsen (AKU) har tallet på arbeids-

Figur 14. ARBEIDSLLEDIGE. Registrerte arbeidsledige ved arbeidskontorene og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Sesongkorrigerede tall i tusen.

søkere uten arbeidsinntekt gått ned siden første kvartal når en ser bort fra normale sesongvariasjoner. I tillegg har det i løpet av de siste månedene funnet sted en økning i tallet på ledige plasser.

Ved utgangen av november var det ved arbeidskontorene registrert 62.600 helt arbeidsledige, en økning på 12.400 sammenlignet med november i fjor. I 3. kvartal var tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt 74.000. Både for kvinner og menn utgjorde dette 3,6 prosent av arbeidsstyrken.

Nedgangen i ledigheten i løpet av høsten skyldtes i første rekke at opptrappingen av arbeidsmarkedstiltakene har vært langt sterkere enn det som har vært vanlig før om årene. Spesielt har opprettingen av ekstraordinære arbeidsplasser i offentlig virksomhet hatt stor betydning. Ved utgangen av oktober var det sysselsatt nesten 37.000 personer ved arbeidsmarkedstiltak, en økning på hele 12.600 sammenlignet med oktober i fjor.

Som følge av at en økende andel av de arbeidsløse består av personer som har vært uten arbeid i lang tid har gjennomsnittlig varighet av arbeidsledigheten økt. Etter en undersøkelse foretatt av Arbeidsdirektoratet var den i september i år nær 17 uker, om lag 4 uker mer enn ett år tidligere. Ved utgangen av september i år hadde nesten 36.000 personer - 60 prosent av

Antall personer berørt av den vanskelige situasjonen på arbeidsmarkedet i november 1982 og i november 1983. 1000 personer.

	Nov. 1982	Nov. 1983	Endring
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt	64	70 1)	6 1)
Personer berørt av innskrenket arbeidstid	16	12	-4
Personer omfattet av ekstraordinære elevplasser	5	16	11
Andre 2)	14	24	10
Ialt	99	122	23
Regnet som prosent av arbeidsstyrken ialt	5	6	1

1) Anslag

2) Dette omfatter i hovedsak sysselsettingstiltak i offentlig virksomhet, spesielle oppløringstiltak og yrkesorienterende programmer.

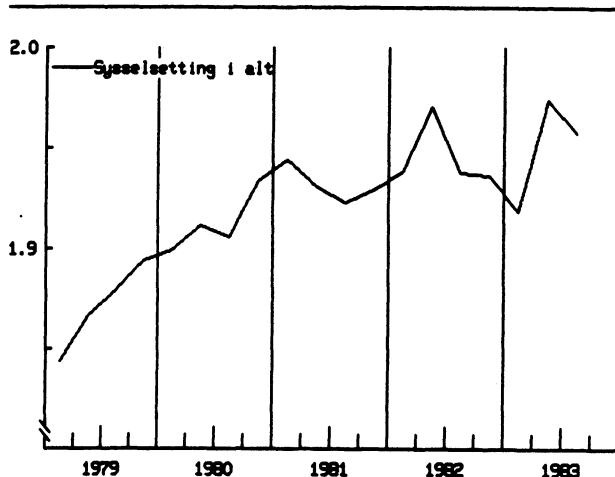
de registrerte ledige - vært uten arbeid i mer enn 8 uker.

Et samlet mål på antall personer som i forskjellig grad er berørt av den vanskelige situasjonen på arbeidsmarkedet vil en kunne få ved å summere tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, personer berørt av innskrenket arbeidstid, personer omfattet av ekstraordinære elevplasser og personer som trolig ville ha vært ledige dersom de ikke hadde vært sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak. Ved utgangen av november kan dette tallet anslås til om lag 120.000, eller vel 6 prosent av arbeidsstyrken. Sammenlignet med november i fjor har det vært en økning på over 20.000 personer.

Tallet på sysselsatte er trolig i stagnasjon. Ifølge arbeidskraftundersøkelsene var sysselsettingen om lag uendret fra de tre første kvartalene av fjoråret til samme periode i år. På grunn av at AKU's oppgaver er preget av betydelige tilfeldige svingninger, er det stor usikkerhet knyttet til å benytte disse tallene som indikator for tendensen i samlet sysselsetting i norsk økonomi, spesielt over kortere perioder. Samholdt med tendensene i produksjon og etterspørsel er det likevel grunn til å tro at det i beste fall vil finne sted en svak økning i gjennomsnittlig sysselsetting fra 1982 til 1983. Tallet på utførte årsverk vil trolig gå ned, for andre året på rad.

Sysselsettingsutviklingen har vært svært ulik for menn og kvinner hittil i år. Mens tallet på sysselsatte menn i årets tre første kvartaler var 16.000 lavere enn i den tilsvarende

Figur 15. TOTAL SYSSELSETTING IFØLGE ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN. 1000 000 personer

perioden i fjor, økte tallet på sysselsatte kvinner med 17.000. Dette skyldes blant annet at menn har en høyere andel av sysselsettingen i de næringene som har hatt et fall i samlet sysselsetting, først og fremst industri. I de tjenesteytende næringer hvor kvinneandelen er relativt høy, har derimot sysselsettingen økt. I tillegg har arbeidstilbudet økt sterkere for kvinner enn for menn.

Regjeringen venter en vekst i antall sysselsatte på om lag 1 prosent fra 1983 til 1984, svarende til 20.000 personer. På grunn av store ungdomskull og fortsatt økt kvinnelig yrkesdeltaking er det grunn til å regne med at veksten i arbeidsstyrken vil bli minst like stor. Det kan derfor se ut som om det vil være nødvendig å opprettholde arbeidsmarkedstiltakene i om lag samme omfang som idag gjennom det meste av 1984 for å unngå at ledigheten skal stige ytterligere.

INDUSTRIINVESTETERINGER: SVAK OPPGANG

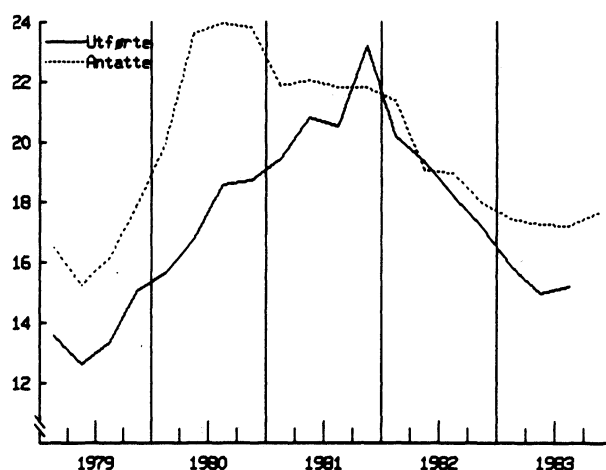
Statistisk Sentralbyrås investeringsundersøkelse for 4. kvartal kan tyde på at industriinvesteringene har nådd et vendepunkt. Etter en betydelig nedgang gjennom 1982 og første halvår i år, viste verdien av de utførte investeringene i 3. kvartal en økning på 1,4 prosent fra foregående kvartal etter sesongkorrigerede oppgaver. Anslag for investeringene i 4. kvartal forsterker inntrykket av at det har skjedd et omslag oppover i investeringene nå i høst. Sesongkorrigert viser de antatte investeringene for 4. kvartal en økning på 2,5 prosent fra 3. kvartal. Det er første gang med vekst i den sesongkorrigererte serien for antatte investeringer i industrien siden 2. kvartal 1981.

Nye anslag over investeringene i 1984 bekrefter også inntrykket av at et omslag har funnet sted. Anslagene fra investeringsundersøkelsen i november er 31 prosent høyere enn de som ble gitt i august. Det er vanlig at novemberanslagene er oppjustert betydelig i forhold til augustanslagene, men sjelden med mer enn 20 prosent. Oppjusteringen fra mai - til augustundersøkelsen i år var uvanlig liten. Det kan tyde på at mange bedrifter i sommer forventet avsetningsutviklingen, og først i høst-månedene justerte opp investeringsplanene for neste år.

Bedriftenes anslag for verdien av investeringene i 1983 er 16 prosent lavere enn de faktiske investeringene i fjor. Engrosprisindeksen for leveranser til investering viste en vekst på nær 5 prosent for perioden januar til oktober sammenliknet med samme periode i fjor, og volumnedgangen i industriinvesteringene vil dermed trolig bli om lag 20 prosent. Nedgangen ser ut til å bli ekstra stor for produsenter av treforedlingsprodukter, ikke-jernholdige metaller og transportmidler. Nærings- og nytelsesmiddelindustrien er den eneste industrinæring hvor det ligger an til en verdiøkning av noen betydning fra 1982 til 1983.

Oppjusteringen av investeringsanslagene for 1984 har vært særlig stor for næringer som har hatt sterk produksjons- og inntektsvekst i løpet av 1983, først og fremst treforedlingsindustrien og produksjon av

Figur 16. ANTATTE OG UTFØRTE INVESTETERINGER I INDUSTRIEN. Sesongkorrigerede verditall. 100 millioner kr.

ikke-jernholdige metaller. De antatte investeringene for 1984 i disse næringene er nå henholdsvis 48 og 14 prosent høyere enn anslag for 1983 innhentet på samme tidspunkt i fjor. De forrige anslagene for 1984 var derimot relativt pessimistiske, samtidig som investeringene i 1983 ser ut til å bli svært lave. Ifølge Statistisk Sentralbyrås Konjunkturbarometerundersøkelse for 3. kvartal er kapasitetsutnyttingsgraden i disse næringene nå forholdsvis høy. Den generelle vurderingen av konjunkturutsiktene var også gjennomgående optimistisk.

Novemberundersøkelsens anslag for industriinvesteringene i 1984 er 9 prosent høyere enn de anslag for 1983 som ble gitt på samme tidspunkt i fjor. Forholdet mellom anslag gitt så tidlig og de faktisk utførte investeringene kan variere betydelig fra år til år, men tallene gir likevel grunn til å tro at det vil finne sted en svak volumvekst i industriinvesteringene fra 1983 til 1984.

Investeringene i kraftforsyning er anslått å øke med 4 prosent i verdi i 1984 etter en økning på om lag 17 prosent fra 1982 til 1983. Regnet i volum vil investeringene dermed trolig være om lag uendret fra 1983 til 1984.

INVESTETERINGENE I OLJEVIRKSOMHETEN: ØKENDE AKTIVITET

De samlede bruttoinvesteringene i utvinning og rørtransport blir be-

tydelig høyere i 1983 enn i 1982. Etter Statistisk Sentralbyrås siste investeringsundersøkelse er investeringene i oljeutvinning i 1983 anslått til 12,3 milliarder kroner, om lag uendret i verdi fra 1982. Men som følge av byggingen av den nye gassrørledningen fra Statfjord-gassen vil investeringene i rørtransport øke kraftig i samme tidsrom. Utbyggingen av rørledningen kom om lag halveis før arbeidet ble avsluttet for vinteren.

For 1984 er investeringsundersøkelsens anslag for investeringer i oljeutvinning 24,0 milliarder kroner. Den sterke økningen fra 1983 til 1984 i oljeutvinning skyldes først og fremst at Statfjord C-plattformen etter planen vil bli slept ut på feltet neste sommer.

Virkingen på aktivitetsnivået i norsk industri av utbyggingen i Nordsjøen er mer stabil enn den betydelige investeringsøkningen i 1983 og 1984 gir inntrykk av. Det skyldes at produksjonen gjennomgående er svært tidkrevende, og at ferdige deler av oljeplattformer under byggetiden regnes som lager av varer under arbeid og ikke som investering i fast realkapital. Nå er det først og fremst byggingen av Statfjord C- og Gullfaks A-plattformene som bidrar til å holde produksjonen i norsk verkstedindustri oppe. I motsetning til byggingen av rørledningssystemet for Statfjordgassen er andelen av norskproduserte deler høy for begge disse plattformene. Anslag foretatt av Statoil for Gullfaks A-plattformen tyder på at 80-90 prosent av kontraktsverdien for byggeoppdrag og 50-60 prosent av verdien av utstyr som trykktanker, elektriske installasjoner og varmevekslere vil bli levert av innenlandske produsenter. De største kontraktene knyttet til Gullfaks A-plattformen ble inngått sist sommer.

I første halvår 1984 vil det bli inngått flere nye større kontrakter, først og fremst i tilknytning til vanninjeksjonsprosjektet på Ekofisk-feltet og utbyggingen av Ula-feltet. Ula feltet er kostnadsberegnet til 10 milliarder kroner.

PRIVAT KONSUM: NEDGANG I VAREKONSUMET I 1983.

Utviklingen hittil i år kan tyde på en volumvekst i privat konsum i underkant av 1 prosent regnet på årsbasis. Et slikt anslag må imidlertid bli svært usikkert på grunn av de unormale etterspørselsforholdene i 4. kvartal i fjor.

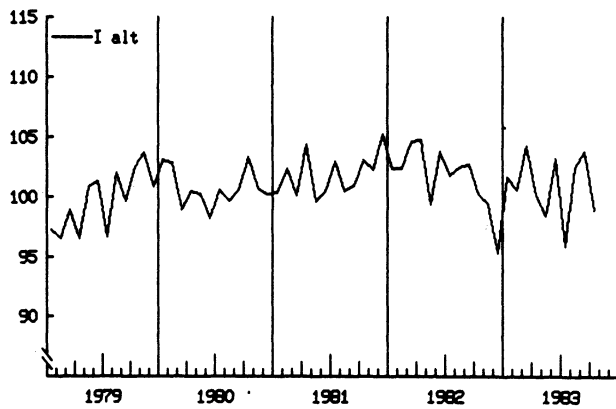
Etter en nedgang i den sesongkorrigerede detaljomsætningsindeksen fra 1. til 2. kvartal i år, synes den underliggende tendensen for indeksen å tyde på en utflating i varekonsumet gjennom sommer- og høstmånedene. For perioden januar-oktober lå indeksen 1,6 prosent lavere enn i tilsvarende periode året før. Nedgangen har vært særlig sterk for detaljomsætningsindeksen med nærings- og nytelsesmidler og jernvarer, sportsutstyr o.l. For den siste gruppen synes imidlertid tendensen å ha snudd i løpet av ettersommeren og høsten.

Også for tallet på registrerte personbiler går det mot en nedgang i 1983 sammenlignet med 1982; for januar-oktober lå tallet 4 prosent lavere enn i samme periode i fjor. Korrigert for normale sesongvariasjoner synes registreringen av nye personbiler å ha vært i nedgang siden slutten av 1982, etter en sammenhengende vekst på gjennomsnittlig 10 prosent pr. år siden 1978.

Med den utvikling detaljomsætningsindeksen har vist hittil i år, vil volumet av varekonsumet reduseres fra 1982 til 1983. Skal detaljomsætningsindeksen for 1983 i gjennomsnitt komme opp på samme nivå som i 1982, må den sesongkorrigerede indeksen i november og desember ligge 4 prosent over gjennomsnittet i de 10 første månedene. Hvis indeksen i de to siste månedene i år holder seg på gjennomsnittet hittil i år, dvs. nær den underliggende tendensen det siste halve året, blir nedgangen fra 1982 til 1983 på 0,7 prosent.

Dermed vil det bare være vekst i tjenestekonsumet som vil kunne bidra til vekst i totalt privat konsum i 1983. Tjenestekonsumet - som også om-

Figur 17. DETALJONSETNING.
Sesongkorrigert volumindeks. 1979=100.

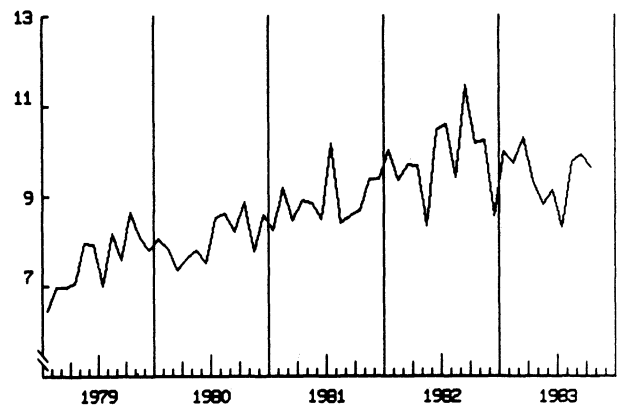
fatter reisetrafikk til utlandet (feriereiser og grensehandel) - har de siste årene utgjort om lag en tredjedel av totalt privat konsum.

Verdien av reisetrafikk til utlandet økte i de tre første kvartalene i år med vel 20 prosent i forhold til samme periode i fjor. Omfanget av grensehandelen var riktignok uvanlig stort i 4. kvartal i fjor, slik at mye av veksten kom allerede i 1982. Den nominelle veksten fra 1982 til 1983 vil likevel bli betydelig. Korrigert for en forholdsvis lav internasjonal prisvekst og tillagt virkningene av valutakursjusteringene i løpet av 1982, vil en trolig sitte igjen med en volumvekst på rundt 10 prosent fra 1982 til 1983.

Om en med disse anslagene for vekst i varekonsumet og reisetrafikken skal nå anslaget på 0,8 prosent vekst i privat konsum som er lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet, må de innenlandske tjenestene vise en vekst på nær 2 1/2 prosent. Legger en til grunn en noe lavere vekst i boligkonsumet enn i tidligere år - på grunn av lavere nybygging - tilsier dette en vekst i andre innenlandske tjenester på vel 2 prosent.

Inntektsutviklingen hittil i år synes å gi en økning i disponibel realinntekt som er noe større enn den forventede konsumveksten. For 1983 er timelønnsveksten for industriarbeidere anslått til 8 - 8,5 prosent. Antall industriarbeidere utgjør riktignok bare en liten del av det totale antall lønsmottakere, og det er usikkert i hvilken grad deres lønnsutvikling gir et riktig inntrykk av lønnsforholdene for andre yrkesgrupper; for eksempel vil lønnsutviklingen for statsansatte trolig ligge noe lavere enn for

Figur 18. REGISTRERTE NYE PERSONBILER.
1000 stk. Sesongkorrigert.

industriarbeidere. Lønnsutbetalingene vil bli trukket ned av en forventet nedgang i antall utførte timeverk. På den annen side vil utbetalingene av dagpenger til arbeidsløse bli langt høyere i år enn i fjor dessuten er tallet på pensjonister med tilleggspensjon økende. De samlede trygdeutbetalingene er anslått å øke med 14 prosent. Hvis ikke lønns- og sysselsettingssituasjonen endrer seg betydelig mot slutten av året, kan det alt i alt ligge an til en inntektsøkning før skatt på 9 - 10 prosent. Disponibel inntekt vil antakelig øke noe mer, og skatteinnbetalingene noe mindre pga. skattelettene som ble innført ved årsskiftet; fram til utgangen av tredje kvartal var skatteinnbetalingene 8 prosent høyere enn på samme tid i fjor. Med en prisstigning på nær 8,5 prosent ligger det dermed an til en viss vekst i disponible realinntekt for husholdningene fra 1982 til 1983.

Det lave konsumanslaget sammenholdt med den noe høyere inntektsvekstanslaget, tyder på en viss økning i spareraten i 1983 i forhold til året før, da den var på et svært lavt nivå. Dette har gått sammen med en økning i de private bankenes nettoutlån til lønsmottagere. Private bankers beholdning av utlån til lønsmottakere lå i august 23,5 prosent - 13,5 milliarder kroner - høyere enn på samme tidspunkt ifjor. Utlånsøkningene kan til en viss grad skyldes økte boligtakster. En stor del av bankenes utlån er lån til boligformål, anslagsvis 80 prosent. Både den totale utlånsøkning og økningen i utlån til boligformål var i 1. kvartal - som er de siste oppgaver over lån til boligformål som nå foreligger - på om lag 19 prosent.

Lønnstakernes beholdning av innskudd i spare- og forretningsbankene økte med 15,1 prosent - 12,0 milliarder kroner - fra august i fjor til august i år. Lønnstakernes netto fordringsendring vis à vis forretnings- og sparebankene var således på -1,5 milliarder kroner i denne perioden. I samme periode i 1981/1982 var netto fordringsendring -0,2 milliarder kroner, slik at netto sparing i form av bankinnskudd har falt betydelig hittil i år i forhold til forrige år.

Skal husholdningenes samlede sparing ha holdt seg uendret eller endog økt noe samtidig som banksparingen og byggingen av nye boliger har gått ned, må sparing i andre objekter ha økt. En del av denne sparingen har funnet sted i form av økte tilbakebetalinger til statsbankene; terminbeløpene for Husbanken er økt i løpet av det siste året og i tillegg er også tilbakebetalingsbetingelsene for studielån strammet til.

LØNNINGENE: FORTSATT STERK GLIDNING

Lønnsveksten har blitt dempet det siste året, først og fremst på grunn av relativt lave tariff tillegg i lønnsoppgjøret sist vår. Lønns glidningen derimot, er fortsatt relativt sterk og etter alt å dømme sterkere enn det som ble lagt til grunn ved inntektsoppgjøret sist vår. Det ser således ikke ut til at forverringen av forholdene på arbeidsmarkedet de siste årene har påvirket glidningen i særlig grad. Som antydnet i Konjunkturtendensene for september i år kan dette skyldes at de lokale tilleggene først og fremst bestemmes av bedriftsinterne forhold. Blant annet har produktivitetsveksten trolig vært sterkere enn tidligere og således dannet grunnlag for betydelige lokale tillegg. I mange bedrifter vil også produktivitetsforbedringer ha en direkte virkning på lønn pr. arbeidstid via akkordavtaler. Noe av økningen i gjennomsnittslønnen pr. time det siste året kan også være et resultat av at ufaglærte arbeidere trolig i større grad enn faglærte arbeidere har blitt permittert eller oppsagt ved reduksjon i sysselsettingen.

Mens den gjennomsnittlige timefor tjeneste for industriarbeidere fra 1. kvartal 1982 til 1. kvartal 1983 økte med 11,6 prosent for menn og 13,6 prosent for kvinner, var de tilsvarende tall for 2. kvartal 9,0 prosent for menn og 11,6 prosent for kvinner. Lønns glidningen - beregnet som forskjellen mellom faktisk lønnsutvikling og tariff bestemte tillegg - utgjorde både i 1. og 2. kvartal vel 6 prosent lønnsvekst fra året før. Til sammenligning var lønns glidningen regnet fra ett år tidligere nær 6 1/2 prosent i de to siste kvartalene i 1982.

Den foreløpige lønnsindeksen for industriarbeidere var i 3. kvartal i år 5,8 prosent høyere enn i samme kvartal ett år tidligere for menn og 5,6 prosent høyere for kvinner. Korrigeres det skjønsmessig for etterbetalinger i forbindelse med tariffoppgjørene - som var høyere i 1982 enn i 1983 - kan lønns glidningen både for menn og kvinner anslås til vel 6 prosent regnet i forhold til 3. kvartal 1982.

Den samlede rammen for årets lønnsoppgjør var 7 1/2 prosent lønnsvekst fra 1982 til 1983. Tariff tilleggene utgjorde 2 1/2 prosent i samme periode, og partene i oppgjøret la til grunn et anslag på gjennomsnittlig lønns glidning på 5 prosent. Dersom det ikke finner sted noen glidning fra 3. kvartal til 4. kvartal i år vil gjennomsnittlig glidning fra 1982 til 1983 bli 5 1/2 prosent og samlet lønnsvekst i samme periode bli 8 prosent. Men erfaringsmessig foregår det en rekke lokale lønnsforhandlinger i 4. kvartal og ved uforandret lønns glidningstakt vil gjennomsnittlig lønnsvekst fra 1982 til 1983 komme opp i 8 1/2 prosent. Dette er i så fall 1 prosent høyere enn det som ble lagt til grunn ved inntektsoppgjøret sist vår og innebærer et lønnsoverheng på vel 3 prosent inn i 1984.

INNENLANDSKE PRISER: 8 1/2 PROSENT KONSUMPRISVEKST FRA 1982 TIL 1983

Prisstigningen på varer og tjenester levert til privat konsum har falt betydelig de siste to årene. Fra 1981 til 1982 var veksten i konsumprisene 11,3 prosent, men fra 1982 til

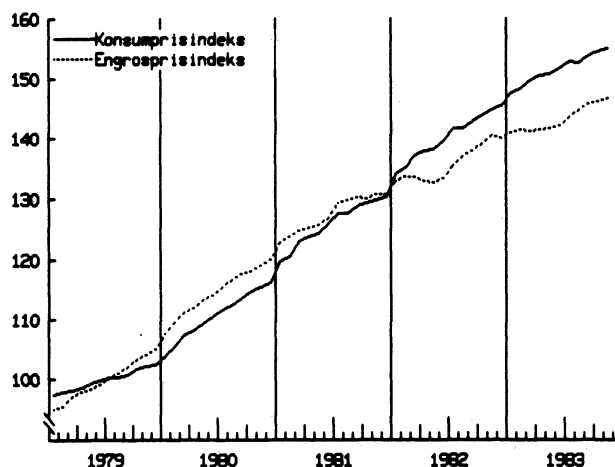
1983 vil stigningen bli om lag 8 1/2 prosent. Stigningstakten i de fleste konsumprisene har gjennom det siste halvåret vært enda lavere. Fallet i prisstigningen gjennom de siste 1-1/2 år skyldes først og fremst lavere økning i offentlige regulerte priser og avgifter og en dempet kostnadsvekst. Regjeringen anslår konsumprisstigningen fra 1983 til 1984 til 6 prosent, betinget av en ytterligere svekkelse i lønnsveksten.

Regnet fra samme måned ett år tidligere har veksten i konsumprisene falt betydelig gjennom 1983, fra 10,1 prosent i januar til 7,0 prosent i november. Veksten fra november i fjor til november i år var sterkest for gruppene bolig, lys og brensel (8,6 prosent), drikkevarer og tobakk (8,3 prosent) og reiser og transport (8,4 prosent). For gruppene matvarer og møbler og husholdningsartikler var veksten henholdsvis 6,1 prosent og 6,4 prosent. Prisøkningen var særlig lav for klær og skotøy (4,7 prosent) og helsepleie (4,3 prosent).

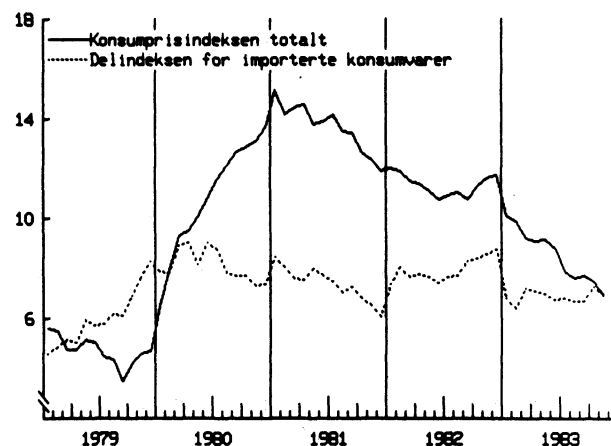
Prisstigningen på importerte varer har de siste årene vært lavere enn på norskproduserte varer og således bidratt til å trekke den samlede konsumprisstigningen nedover. Fra 1980 til 1981 og fra 1981 til 1982 var prisveksten på importerte konsumvarer henholdsvis 7,4 prosent og 8,0 prosent, 6,2 og 3,4 prosentpoeng lavere enn veksten i konsumprisindeksen i alt. Også fra 1982 til 1983 har prisene på importerte konsumvarer steget mindre enn konsumprisene i alt, men forskjellen vil trolig bare bli 1,6 prosentpoeng. Det siste halvåret har veksten i prisene på importerte konsumvarer vært om lag like stor som den gjennomsnittlige konsumprisstigningen.

Det er derfor først og fremst innenlandske forhold som har bidratt til den fallende prisstigningen. Som nevnt i tidligere konjunkturoversikter skyldes en betydelig del av nedgangen i veksttakten at økning i avgifter og offentlige regulerte priser har vært lavere i år enn tidligere. Men også veksttakten i mer markedsbestemte priser har avtatt. Fallet i veksttakten på disse prisene kan i stor grad tilbakeføres til dempet kostnadsvekst. Men det er også mye som tyder på at veksten i driftsresultatene på

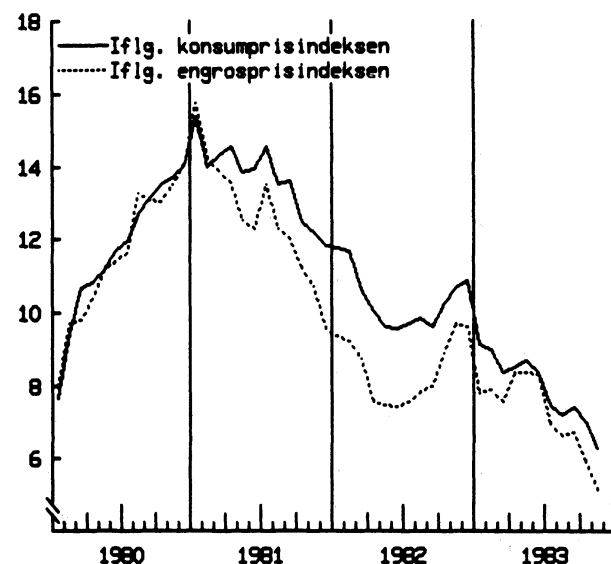
Figur 19. INNENLANDSKE PRISER. 1979=100.

Figur 20. PRISSTIGNING. Prosent endring fra ett år tidligere.

Figur 21. PRISSTIGNING FOR KONSUMVARER. Konsumprisindeksen ialt ekskl. tjenester og engrosprisindeksen for varer levert til konsum. Prosent endring fra ett år tidligere.

omsetningsleddene er svekket. Fra 1981 til 1982 var prisveksten på sisteleddsomsetning av konsumvarer 1,9 prosentpoeng høyere enn stigningen i engrosprisene på varer levert til privat konsum. Siden siste årsskifte har differansen i veksttakten i disse indeksene, regnet som stigning fra ett år tidligere, vært betydelig mindre, og i gjennomsnitt fra 1982 til 1983 vil forskjellen kunne bli 0,7 prosentpoeng.

Økte avgifter på alkohol og bensin vil alene øke konsumprisindeksen for desember med om lag 0,3 prosent. Fra 1982 til 1983 vil konsumprisveksten i gjennomsnitt etter alt å dømme bli 8,4-8,5 prosent, og det såkalte overhenget inn i neste år - dvs. hvor mye høyere konsumprisindeksen er ved inngangen til 1984 sammenlignet med gjennomsnittet for 1983 - vil da bli om lag 2 1/2 prosent.

Vedtatte økninger i offentlige regulerte priser og avgifter vil føre til en økning i konsumprisindeksen med underkant av 1 prosent i januar. Selv med uendrede konsumpriser fra januar til desember neste år ville dermed konsumprisindeksen for året under ett være knapt 3 1/2 prosent høyere enn i 1983. Skal prisstigningen holdes innenfor regjeringens anslag på 6 prosent økning fra 1983 til 1984, må stigningstakten være noe lavere gjennom 1984 - fra januar til desember - enn for samme periode i 1983. Regjeringens anslag forutsetter et meget moderat inntektsoppgjør i 1984, og regjeringen regner også med små endringer i prisveksten på importerte varer.

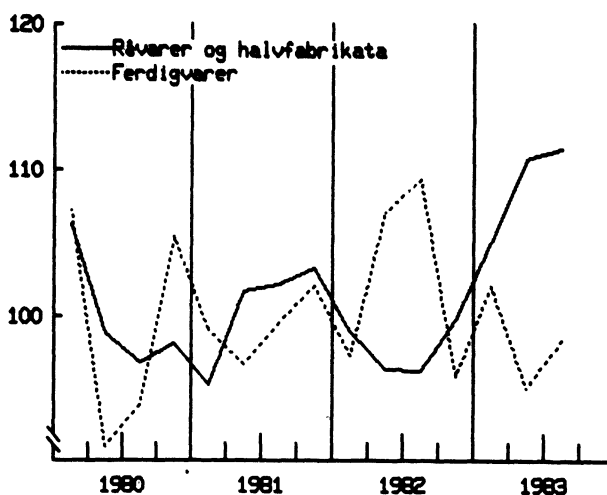
Etter å ha steget relativt kraftig fram til årsskiftet 1982-1983 flatet veksten i engrosprisindeksen markert ut. Etter de siste oppgavene har imidlertid stigningstakten tiltatt utover høsten i år, også utover det sesongnormale. Det er først og fremst økte råvarepriser som har trukket veksttakten i totalindeksen oppover, mens det er få tegn til forsterket prisstigning på bearbeidde varer og andre ferdigvarer.

UTENRIKSØKONOMIEN: FORTSATT EKSPORT-ØKNING FOR RÅVARER OG HALVFABRIKATA. NY VEKST I IMPORTEN

Volumet av den tradisjonelle vareeksporten (alle varer utenom råolje, naturgass, skip og oljeplattformer) 1) passerte et toppunkt i siste del av 1981 og avtok fram til 4. kvartal i fjor når en ser bort fra sesongsvingninger. Siden da har den sesongjusterte volumindeksen økt kraftig, og var i 3. kvartal vel 10 prosent høyere enn ett år tidligere. Verdital for den tradisjonelle vareeksporten i oktober og november tyder på at eksportvolumet har fortsatt å øke i 4. kvartal i år. Alt i alt vil eksportvolumet av tradisjonelle varer trolig bli noe under 10 prosent høyere i år enn i fjor.

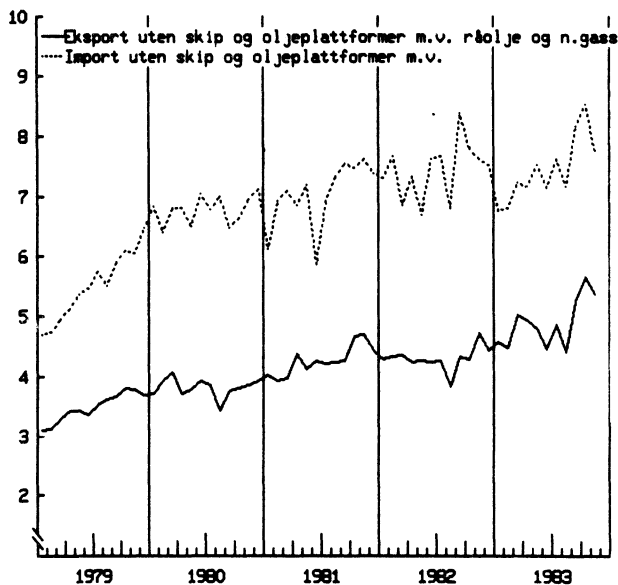
Gjennom 1983 har det vært en sterk kontrast mellom utviklingen i eksporten av råvarer og halvfabrikata og eksporten av ferdigvarer. Eksportoppgangen har til nå nesten utelukkende omfattet den første varegruppen. Veksten har vært særlig sterk for aluminium, ferrosilisium, kjemikalier,

Figur 22. EKSPORTVOLUM FOR RÅVARER OG HALVFABRIKATA OG FERDIGVARER 1).
Sesongkorrigert. 1980=100.

1) Råvarer og halvfabrikata (ekskl. brenselstoffer) omfatter SITC 0,1,2,4,5 og 6. Ferdigvarer omfatter SITC 7 (ekskl. skip og oljeplattformer) og 8.

Figur 23. UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER.
Sesongkorrigerte verditall. Milliarder kr.

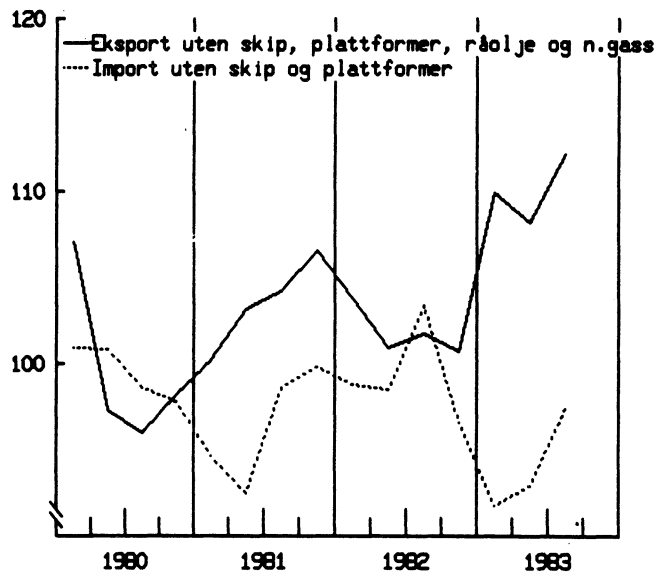

fisk og fiskevarer og elektrisk strøm. Eksporten av aluminium økte kraftig fra 3. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, men har endret seg lite etter det. I de tre første kvartalene i år var eksportvolumet 24 prosent høyere enn i tilsvarende periode i 1982. Eksportprisen for aluminium har også økt betydelig og var i juli - september i år i gjennomsnitt 9 780 kroner pr. tonn, 28 prosent høyere enn årsgjennomsnittet for 1982. Også eksporten av ferrosilisium har tatt seg betydelig opp; volumet i de tre første kvartalene i år var omlag 15 prosent over nivået i samme periode året før. Eksportvolumet for ferrosilisium har i det siste vært nær produksjonskapasiteten. For ferromangan og nikkell er eksportsituasjonen fortsatt svak. Eksportvolumet for disse varene var om lag uendret fra januar - september i fjor til samme periode i år.

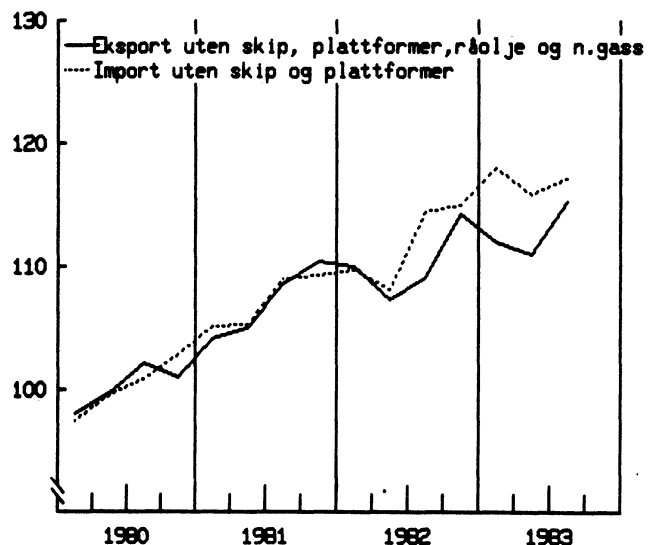
Eksporten av kjemikalier økte gjennom hele 1982, mens synes å ha stabilisert seg etter siste årsskiftet. Eksportvolumet var etter sesongkorrigerte oppgaver 18 prosent høyere i 3. kvartal i år enn 1 1/2 år tidligere. Prisindeksen for kjemikalier passerte et bunnpunkt i 3. kvartal i fjor og har siden økt. Fra 3. kvartal i fjor til 3. kvartal i år var stigningen 12,5 prosent.

Eksportverdien av fisk og fiske-

Figur 24. UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER.
Sesongkorrigert volumindeks. 1980=100.

Figur 25. UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER.
Prisindekser (enhetspriser). 1980=100.

varer økte med hele 27 prosent fra de 10 første månedene i fjor til samme periode i år. Den sterke verdiøkningen skyldes en økning i eksportvolumet av fileter og sterke prisøkninger for annen fersk og frossen fisk. Eksporten av tørrfisk og klippfisk har derimot utviklet seg enda svakere i år enn i fjor som følge av svikt i eksporten til Nigeria og Brasil.

Eksporten av treforedlingsprodukter falt sterkt gjennom 1982. I år har eksporten tatt seg opp igjen, og den sesongkorrigerte volumindeksen var

Utenriksregnskap. Milliarder kroner.

	1981	1982	1982 jan-sept	1983 jan-sept	Endring fra jan-sept 1982 til jan-sept 1983
Vareeksport: alt	106,9	114,7	83,4	95,6	12,2
Råolje og naturgass	48,1	53,5	38,8	46,6	7,8
Skip, oljeplattformer og direkte eksport ved oljevirkosomhet	6,4	7,8	5,8	5,4	-0,4
Andre varer	52,4	53,5	38,8	43,6	4,8
Vareimport i alt	90,5	100,6	73,3	74,0	0,7
Skip, oljeplattformer og direkte import ved olje- virkosomhet	5,6	9,0	6,6	7,7	1,1
Andre varer	84,9	91,6	66,8	66,4	-0,4
Overskudd i handelen med varer	16,4	14,2	10,1	21,6	11,5
Netto eksport av tjenester	9,4	6,2	5,2	-0,3	-5,5
Overskudd på handelsbalansen	25,8	20,4	15,3	21,2	5,9
Overskudd på rente- og stønads- balansen	-13,4	-16,2	-12,0	-12,4	-0,4
Overskudd på driftsregnskapet	12,5	4,2	3,3	8,9	5,6

i 3. kvartal 27 prosent høyere enn i 4. kvartal 1982. Økningen har nesten i sin helhet falt på tremasse og cellulose. For disse produktene har også eksportprisene økt det siste halve året, mens for papir og papp har både pris og kvantum endret seg lite.

Eksporten av maskiner og transportmidler (regnet uten skip og oljerigger) passerte et toppunkt så sent som sommeren i fjor, og har siden vært synkende. Eksportverdien har hittil i år vært om lag den samme som i tilsvarende periode i fjor. Også eksporten av andre ferdigvarer har falt i volum.

Volumet av den tradisjonelle vareimporten (alle varer utenom skip og oljeplattformer) økte med 4,8 prosent fra 2. til 3. kvartal når en justerer for sesongsvingninger, og importvolumet har dermed tatt seg opp igjen etter den nedgangen som satte inn i 4. kvartal i fjor. Den sesongkorrigerte volumindeksen var likevel 5,8 prosent lavere i 3. kvartal i år enn rekordtallet ett år før, og 2,6 prosent lavere enn gjennomsnittet for 1982.

De lave importtallene i slutten av 1982 og første halvår i år skyldtes i

stor grad at importvarelagrene i industri og engroshandel ble bygget betydelig ned. Således ble volumet av importvarelagrene redusert med 13 prosent fra utgangen av 3. kvartal i fjor til utgangen av 3. kvartal i år. Særlig leveranser til vareinnsats ble i stor grad hentet fra lager i stedet for fra import. Importvarelagrene var ved utgangen av 3. kvartal lavere enn på flere år, og det er derfor grunn til å vente at veksten i importvolumet vil fortsette gjennom vinterhalvåret i år. Sesongkorrigerte verditall for oktober og november i år tyder da også på at importvolumet fortsatte å stige i 4. kvartal, likevel vil trolig importvolumet for tradisjonelle varer på årsbasis gå ned fra i fjor til i år med 2-3 prosent.

Prisindeksen for den tradisjonelle vareimporten steg sterkt fra 2. til 3. kvartal i fjor blant annet som følge av kursendringene på den norske kronen. Siden har imidlertid prisindeksen endret seg lite. I 3. kvartal var den 2,4 prosent høyere enn ett år før.

Utenriksregnskapet for de tre første kvartalene i 1983 viser et overskudd på driftsregnskapet på 8,9

milliarder kroner, mot 3,3 milliarder kroner i samme periode i 1982. For hele 1983 vil overskuddet kunne bli så høyt som 15 milliarder kroner og i så fall det høyeste driftsoverskuddet noensinne. Økningen i overskuddet hittil i år skyldes blant annet vekst i eksportverdien av råolje og naturgass, spesielt råolje. I tillegg har handelsbalansen for tradisjonelle varer forbedret seg betydelig. En vesentlig del av denne forbedringen skyldes imidlertid lagerbevegelser; deler av eksporten har blitt hentet fra bedriftenes ferdigvarelagre og deler av vareinnsatsen i eksportindustrien har blitt tatt fra lagerbeholdningen av råstoffer. Handelen med tjenester viser derimot en økning i

nettoimporten på 5,5 milliarder kroner fra de tre første kvartalene 1982 til samme periode i 1983.

1) Statistisk Sentralbyrås volum- og prisindekser for utenrikshandelen har i høst blitt endret ved at 1980 nå benyttes som basisår mot tidligere 1970. I tillegg klassifiseres varene nå etter SITC rev. 2, mens SITC rev. 1 ble benyttet tidligere. Et inntrykk av i hvilken grad endringene har påvirket tendensene i de aggregerte indeksene kan en få ved å sammenlikne figurene i denne utgaven av Konjunkturtendensene med figur 20 og 21 i Konjunkturtendensene for oktober.

KONJUNKTUR TENDENSENE I UTlandet :

SAMMENDRAG

Hele OECD-området er fortsatt inne i en oppgangskonjunktur, som i de fleste land tok til i månedene omkring siste årsskifte. For området sett under ett er oppgangen uvanlig moderat sett i historisk perspektiv. Men ellers følger den i stor grad det vanlige mønsteret, med konsumetterspørsel og lageretterspørsel som de viktigste drivkreftene i oppgangens første faser. Noe markert omslag oppover for investeringsetterspørselen har ennå ikke blitt innledet i OECDområdet sett under ett. Likevel skiller den konjunkturoppgangen vi nå er inne i seg noe ut fra tidligere konjunkturoppganger - også om vi ser bort fra den uvanlig svake produksjonsveksten: Veksten i offentlig etterspørsel er svak, konsumveksten har ikke sammenheng med inntekten, rentenivået er høyt og den økonomiske politikken uvanlig stram til å være så tidlig i oppgangen.

Den svake offentlige etterspørselsutviklingen har sammenheng med at mange land har store budsjettunderskudd som de forsøker å redusere.

Konsumetterspørselen har vært en viktig drivkraft bak oppgangen enda inntektsutviklingen har vært svak. I motsetning til i tidligere oppgangsperioder henger forbruksøkningen i første rekke sammen med redusert sparing. Sparekvoten er nå i mange land uvanlig lav. Risikoen for en "normalisering" av sparekvoten gjør konsumetterspørselen til en mer ustabil og mer upålitelig drivkraft enn vanlig i en konjunkturoppgang.

Med den økonomisk-politiske filosofi - med et sterkt "monetaristisk" tilsnitt - som er rådende i den vestlige verden i dag gir den økonomiske politikken bare små, eller til dels negative, bidrag til oppsvinget. Ett viktig unntak er USA, der finanspolitikken er klart ekspansiv. Men USA er også det eneste større land med en konjunkturoppgang som ikke er svak sett i historisk perspektiv.

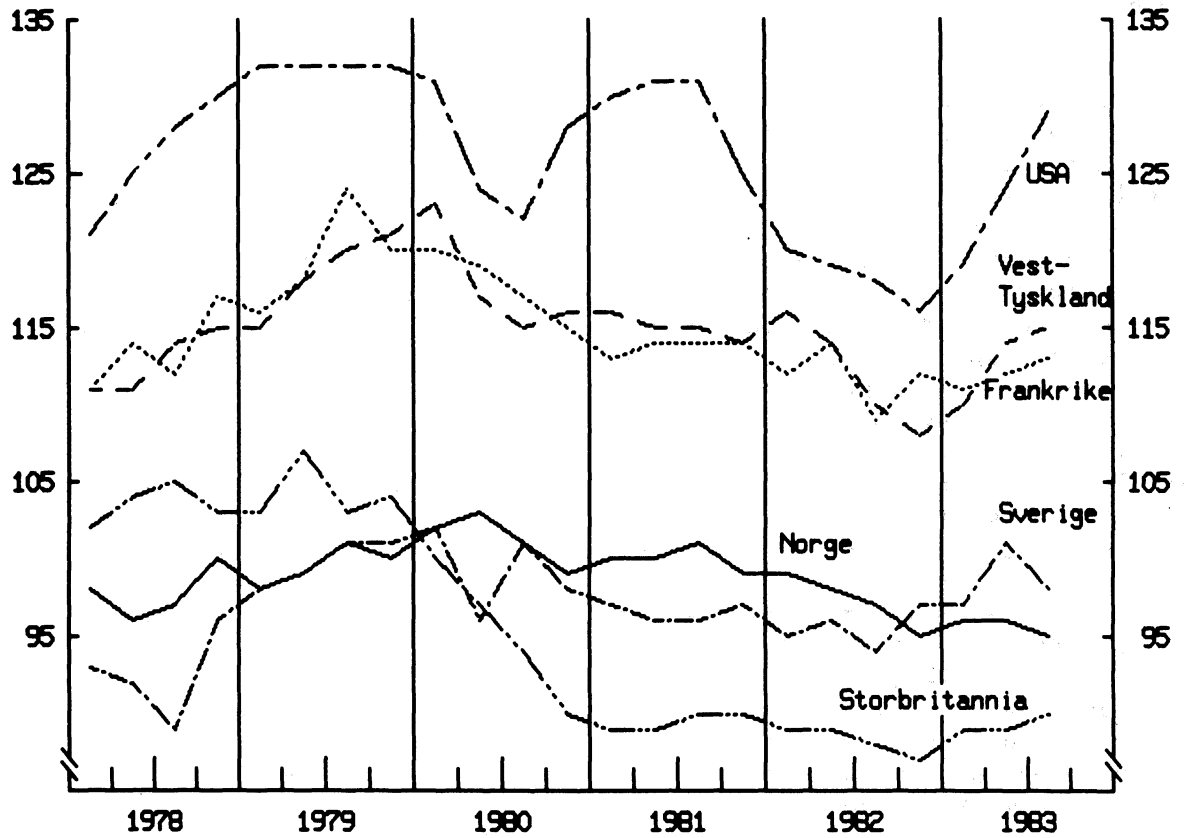
En viktig forutsetning for at de første fasene av en konjunkturoppgang

skal kunne utvikle seg videre til en varig oppgang - dvs. en oppgang på rundt 1 1/2-2 1/2 års varighet - er at de etterspørselskomponentene som først gir vekstimpulsene er sterke nok og virker lenge nok til å trekke etter seg en oppgang også i investeringsetterspørselen. I stor grad er dette et spørsmål om hvor høyt opp mot kapasitetstaket konsumetterspørselen og lageretterspørselen kan drive produksjonsveksten før virkningen av disse to etterspørselskomponentene tar til å ebbe ut. Andre faktorer som er viktige for investeringsutviklingen er fortjenesteutviklingen og rentenivået.

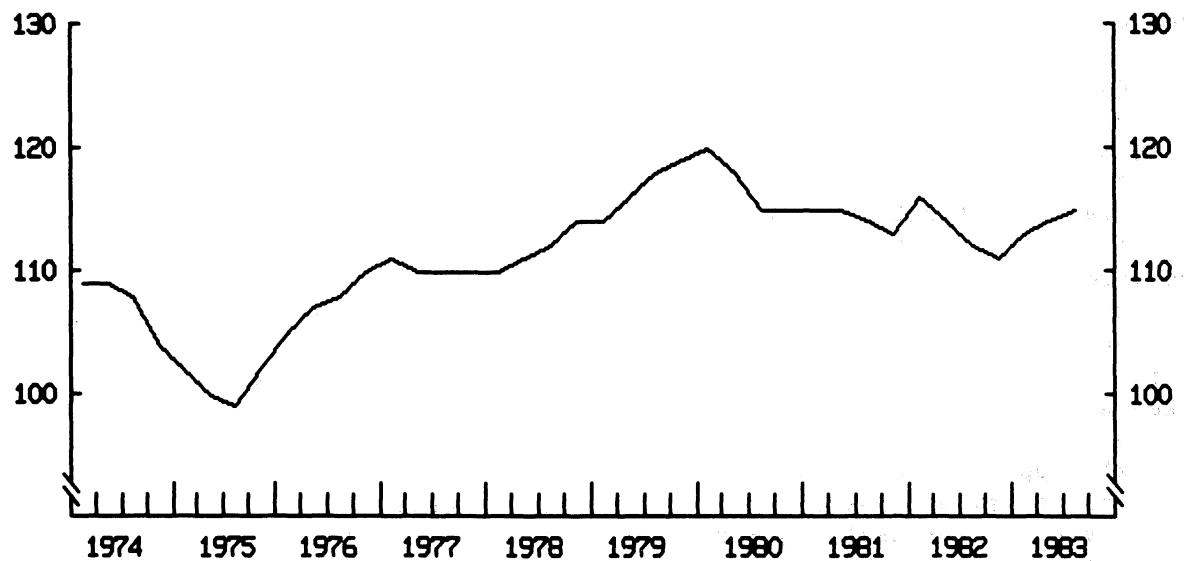
På denne bakgrunn virker det nå meget sannsynlig at konjunkturoppgangen i USA vil få normal varighet - dvs. den vil neppe nå toppen før mot slutten av neste år eller i 1985. Kapasitetsutnyttningen og bedriftsfortjenestene er i så rask oppgang at investeringene kan stimuleres trass i det høye rentenivået. Investeringsetterspørselen er da også i klar oppgang, samtidig som de andre etterspørselskomponentene fortsatt er virksomme. Det synes nå sannsynlig at økningen i USA's bruttonasjonalprodukt vil kunne bli noe sterkere enn OECD ventet i juli; en stigning på 5-6 prosent (mot OECD's anslag på 4,5 prosent) virker nå ikke urimelig.

I Vest-Europa er derimot konjunktursituasjonen vesentlig annerledes. Veksten i etterspørsel og produksjon er mye svakere enn normalt for en konjunkturoppgang. Investeringene kan være i ferd med å ta seg noe opp i enkelte av landene, men stimulansen fra lagerinvesteringene er i flere land i ferd med å ebbe ut, og kapasitetsutnyttningen er fortsatt forholdsviss lav. På den annen side ser bedriftsfortjenestene i flere land ut til å være i god stigning, og det er grunn til å tro at den markerte konjunkturoppgangen i USA og den høye dollarkursen etterhvert vil gjøre utenlandsetterspørselen til en viktig drivkraft bak oppgangen i Vest-Europa. Konjunkturutviklingen i Vest-Europa har også gått litt bedre enn ventet hittil i år, og enkelte land, blant annet Vest-Tyskland, regner nå med en

Figur 1.
 Industriproduksjon uten bergverksdrift og kraftforsyning i utvalgte land.
 Sesongkorrigert. 1975=100.
 Beregnet på grunnlag av OECD Main Economic Indicators.

Figur 2. Industriproduksjonen i Vest-Europa 1).
 Sesongkorrigert. 1975=100.

1) Tallet for 3.kvartal 1983 bygger bare på oppgaver for de fire største landene.

noe sterkere vekst enn OECD ventet i juli i år. For Vest-Europa sett under ett er det likevel lite sannsynlig at veksten vil overstige OECD's juliprognose (+1,5 prosent fra 1983 til 1984) med mer enn høyden 1/2 prosentenheter.

Men usikkerheten omkring selv denne lave vekstprognosen er uvanlig stor; så lenge ikke investeringene har kommet skikkelig med i oppsvinget, samtidig som andre drivkrefter er svake og til dels viser tegn til ytterligere svikt, skal det bare små ytre påvirkninger til før konjunkturerne snur nedover igjen. En liten tilstramming i den økonomiske politikken i enkelte land kan være nok. Med de store budsjettunderskuddene i mange land og med utsikter til noe sterkere prisstigning i 1984 - bl.a. som følge av stigende råvarepriser - er en ytterligere tilstramming av den økonomiske politikken neppe helt utelukket. En kan således ikke se bort fra muligheten av at konjunkturoppgangen i Vest-Europa når et høydepunkt allerede omkring kommende årsskifte. Men det fortøner seg likevel noe mer sannsynlig at oppgangen fortsetter gjennom en del av 1984, men med avtakende veksttakt.

RÅVAREPRISENE

Som følge av konjunkturoppgangen i USA og en del andre viktige industri-land har forbruket av råvarer økt betydelig, men tilbudet er fortsatt rikelig for de fleste varer. Prisene på industrielle råvarer gikk en del opp i årets to første kvartaler, men endret seg lite utover sommeren og høsten. Ved utgangen av november lå HWWA's (Hamburginstitut für Weltwirtschaft) indeks for industrielle råvarer i alt 9,6 prosent høyere enn ett år tidligere. Gjennom 1984 ventes fortsatt økning i råvareprisene, men med moderat stigningstakt. Bedriftene ventes å fylle opp lagrene i håp om omsetningsøkning, og tilbudsoverskuddet i flere land kan ventes å bli gradvis redusert. HWWA venter en stigning på 9-10 prosent i prisindeksen for industrielle råvarer fra 1983 til 1984.

HWWA's prisindeks for råmetaller steg med 8,4 prosent fra november 1982 til november 1983. Blant metallene er

det aluminium som har hatt den sterkeste prisoppgangen. Markedet for aluminium har bedret seg sterkt hittil i år, særlig som følge av konjunkturoppgangen i bygningsindustrien og transportindustrien i USA. Kapasitetsutnyttningen ved aluminiumsverkene har økt betydelig både i USA og Vest-Europa. Det løpende forbruket er fortsatt større enn produksjonen, slik at et betydelig underskudd på aluminium er i ferd med å utvikle seg. Prisene har økt sterkt - med 20 prosent fra 4. kvartal 1982 til 1. kvartal 1983, med 23 prosent i 2. kvartal og med 10 prosent i 3. kvartal. Den svært høye prisstigningstakten er ventet å avta noe i tiden fremover, delvis som følge av at ledig produksjonskapasitet blir tatt i bruk igjen. Fra 1983 til 1984 ventes likevel en stigning på hele 15-20 prosent i aluminiumsprisene.

For treforedlingsprodukter kom omslaget senere enn for aluminium, og prisstigningen har vært atskillig svakere, men likevel betydelig. Fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år gikk HWWA's delindeks for treforedlingsprodukter ned med 5 prosent, men økte med henholdsvis 9 prosent og 8 prosent i de følgende kvartaler. For året under ett venter HWWA likevel at prisindeksen for treforedlingsprodukter vil ligge 16 prosent lavere enn gjennomsnittet for 1982, men fra 1983 til 1984 ventes en økning på 11 prosent.

De internasjonale råoljeprisene har holdt seg svært stabile i det siste. OPEC's referansepris på 29 dollar pr. fat arabisk lettolje har blitt opprettholdt siden organisasjonens møte i mars i år. OPEC har hatt et tak på 17,5 millioner fat pr. dag for medlemslandenes samlede produksjon, men blant annet som følge av en viss økning i etterspørselen etter råolje har produksjonen de siste månedene vært noe høyere.

STORBRITANNIA

Storbritannia er fortsatt inne i en moderat konjunkturoppgang. Bruttonasjonalproduktet gikk noe opp i 1. kvartal 1983 (med vel 4 prosent årlig rate fra 4. kvartal 1982), men endret seg ikke fra 1. til 2. kvartal. Foreløpige opplysninger peker mot ny

betydelig oppgang i 3. kvartal, og for året under ett venter NIESR (National Institute of Economic and Social Research) i sin siste kvartalsoversikt, som nettopp er offentliggjort, en stigning på 2,2 prosent fra 1982. Industriproduksjonen viste god stigning fra 2. til 3. kvartal (med nærmere 6 prosent årlig rate) etter en viss nedgang kvartalet før, da den passerte et bunnpunkt. I september i år lå industriproduksjonen på om lag samme nivå som ett år tidligere. Arbeidsløsheten har endret seg lite hittil i år. I oktober var over 12 prosent av arbeidsstyrken uten arbeid.

Som nevnt i septemberoversikten har de viktigste drivkreftene bak oppgangen hittil i år vært konsumetterspørsel og lagerendringer. Stigningen i konsumetterspørselen henger sammen med nedgang i den personlige sparingen; forbrukernes disponible realinntekt har endret seg lite, mens sparekvoten (sparingens prosentandel av disponibel inntekt) gradvis har gått ned fra en topp på 15,6 prosent i første halvår 1980 til 8,7 prosent i første halvår 1983. Det private konsumet økte med en årlig rate på vel 4 prosent fra 1. til 2. kvartal og med anslagsvis 1,7 prosent i 3. kvartal. Utviklingen i detaljomsetningen utover sommeren og høsten tyder på at konsumetterspørselen fortsatt er i stigning, og for året under ett venter NIESR en økning i det private forbruket på 3,4 prosent fra året før.

Nedgangen i lagrene ble omkring årsskiftet avløst av gjenoppbygging, og lagerutviklingen vil for 1983 under ett bidra betydelig til produksjonsveksten. Også investeringene i fast realkapital er i oppgang, og ordreutviklingen tyder på at stigningen vil fortsette i månedene fremover. Det er særlig boliginvesteringene som øker sterkt, men også de offentlige investeringene er i stigning. Derimot er tendensen uklar for private investeringer sett under ett. Industriinvesteringene ser likevel ut til å ha passert en bunn i 1. kvartal i år. Fra 1. til 2. kvartal steg de sterkt, og mye tyder på at stigningen har fortsatt i 3. kvartal. For året under ett ventes likevel industriinvesteringene å ligge litt lavere enn året før, mens samlede investeringer i fast realkapital antas å ville øke med 2,3 prosent.

Som i fjor har en betydelig del av den innenlandske etterspørselsøkningen slått ut i økt import. Det er sannsynlig at volumet av vare- og tjenesteimporten vil øke med hel 4-5 prosent fra 1982 til 1983. Til tross for at valutakursutviklingen har utviklet seg gunstig fra eksportsynspunkt, gikk volumet av vare- og tjenesteeksporten noe ned i første halvår i år, men vareeksporten tok til å stige utover høsten. Ordreutviklingen kan tyde på at oppgangen vil fortsette i månedene fremover. For 1983 under ett vil likevel samlet vare- og tjenesteeksport trolig bare bli litt høyere enn gjennomsnittet for 1982.

Driftsoverskuddet overfor utlandet vil bli betydelig redusert fra 1982 til 1983.

Prisstigningen er ennå forholdsvis moderat. I oktober lå konsumprisindeksen 5 prosent høyere enn ett år tidligere.

For 1984 regner myndighetene nå med en vekst på 3 prosent i bruttonasjonalproduktet fra året før (2 1/4 prosent etter OECD's juli-prognoser) og med en ytterligere reduksjon av prisstigningstakten, fra 5 prosent (oktober i år) til 4,5 prosent ved utgangen av 1984. Myndighetene venter en noe svakere vekst i det private konsumet fra 1983 til 1984 (3 prosent) enn året før, mens investeringene i fast realkapital og eksportvolum begge ventes å gi sterkere vekstimpulser enn i år; etter regjeringens prognoser vil både investeringene og eksporten øke med 4 prosent. Driftsregnskapet med utlandet ventes å være i balanse 1984, mot et overskudd på over 5 milliarder pund i år.

De fleste private prognoser er mer pessimistiske. Således venter både NIESR og Det britiske industriforbund en produksjonsvekst på bare 2 prosent i 1984. For 1985 venter NIESR en enda svakere stigning i totalproduksjonen, bare 1 prosent. Noe av forskjellen mellom NIESR's og regjeringens prognoser for 1984 har sammenheng med ulik beregning av bruttonasjonalproduktet, men noe er også reell. NIESR venter videre at økonomien nesten vil stagnere gjennom 1984; etter instituttets prognoser vil bruttonasjonalproduktet bare ligge vel en halv prosent høyere i årets siste kvartal enn i 1. kvartal. NIESR antar at vekstimpulsene

fra lagerutviklingen nå er i ferd med å ebbe ut og venter at veksten i konsumetterspørselen etter hvert vil dempes sterkt i 1984, og til og med gå litt ned i siste halvår, siden utsiktene til inntektsøkning er dårlig. For året under ett ventes det private konsumet likevel å bli betydelig større enn i 1983.

For investeringene venter NIESR oppgang fra 1983 til 1984, men med noe svakere veksttakt (3,5 prosent) enn myndighetene regner med (4 prosent). For 1985 venter NIESR en investeringsvekst på bare 0,6 prosent. Bare når det gjelder eksporten faller NIESR's prognoser sammen med myndighetenes; instituttet venter at eksporten vil være den mest dynamiske drivkraften bak oppgangen neste år og at den vil øke med 4 prosent fra 1983 til 1984 og videre med 5 prosent i 1985. Importen vil også øke med 4 prosent neste år, men bare med 2 1/2 prosent i 1985, da aktivitetsøkningen etter prognosene vil være adskillig svakere enn året før.

NIESR's prognoser for prisstigningen er klart mer pessimistisk enn myndighetenes. Instituttet venter således en prisstigningstakt på 6,8 prosent fra 4. kvartal 1983 til 1984.

Arbeidsløsheten ventes av NIESR å øke langsomt gjennom 1984 og 1985 til et nivå på 3,3 millioner ved utgangen av 1985 (2,9 millioner i oktober 1984).

NIESR's prognoser er basert på forutsetningen om uendret økonomisk politikk. Det "minibudsjett" som regjeringen la fram midt i november følger samme linje som før - det legges fortsatt sterk vekt på å begrense pengemengden og det offentlige forbruket. Budsjettet innebærer blant annet en nedskjæring av forsvarsutgiftene, reduksjon av regional og generell støtte til industrien og av bostøtten.

VEST-TYSKLAND

Den økonomiske aktiviteten i Vest-Tyskland økte noe mer enn ventet i første halvår 1983. For det første tok oppgangen til tidligere enn antatt, og for det andre bidro det private forbruket atskillig sterkere til veksten i totalproduksjonen enn

ventet. Bruttonasjonalproduktet økte med 3,5-4 prosent regnet som årlig rate både i 1. og 2. kvartal, både som følge av økningen i det private forbruket, en betydelig stigning i investeringene i fast realkapital (utenom byggevirksomhet) og betydelige vekstimpulser fra lagerinvesteringene. Utenriksøkonomien har derimot ikke gitt noen vekstimpulser, men tvert i mot bremsset oppgangen. I 1. kvartal gikk volumet av vare- og tjenesteksporten ned med 6 prosent (årlig rate), mens importen viste noe svakere nedgang (2 prosent). I 2. kvartal var eksportutviklingen bedre (+3 prosent). I 3. kvartal var bildet noe annerledes. Det private forbruket gikk ned med 1,6 prosent (årlig rate), og investeringene i maskiner og utstyr sank med hele 18 prosent (årlig rate). I dette kvartalet var det investeringene i byggevirksomheten og lager som var de viktigste drivkreftene bak en beskjeden oppgang i bruttonasjonalproduktet på 1 prosent, regnet som årlig rate.

Det er grunn til å merke seg at faktorer med forholdsvis kort eller usikker virkningstid har vært sterkt medvirkende til oppgangen hittil i år. Økningen i privat konsum henger sammen med en markert nedgang i spareraten; særlig i årets første måneder økte forbrukslånene sterkt som følge av rentenedgang. I juni steg kjøpene av varige forbruksvarer kraftig for økningen av merverdiavgiften fra 1. juli i år. På denne bakgrunn er det rimelig å anta at det private konsumet i annet halvår vil vise betydelig svakere utvikling enn i første, særlig fordi det er liten utsikt til at forbrukerens disponible realinntekter vil øke.

En varig svikt i konsumetterspørselen vil på sikt kunne påvirke andre innenlandske etterspørselskomponenter negativt. Men i de nærmeste månedene framover synes det å være liten fare for dette fordi svikt i konsumetterspørselen trolig vil bli kompensert ved stigning i andre etterspørselskomponenter. Særlig gjelder dette byggevirksomheten. Det er også grunn til å vente at impulsene fra utenriksøkonomien gradvis vil gå over til å bli positive. I 3. kvartal var virkningen av utenriksøkonomien på veksten i totalproduksjonen nøytral.

For 1983 under ett ventet de fem

største vest-tyske forskningsinstituttene i oktober en økning i bruttonasjonalproduktet på vel 1 prosent. Dette er en noe sterkere vekst enn ventet på sensommeren. Det private konsumet vil bidra betydelig til produksjonsøkning fra 1982 til 1983, mens offentlig konsum vil gå litt ned; myndighetene er svært opptatt av å redusere underskuddet på statsbudsjettet. Investeringene i fast realkapital vil etter prognosene øke med 3,5 prosent etter en nedgang på 5,4 prosent året før, mens utenriksøkonomien vil trekke veksten nedover; eksporten av varer og tjenester vil synke litt, mens importen neppe vil endre seg vesentlig.

For 1984 ligger det an til en sterkere økning fra året før enn i 1983 i totalproduksjonen, men trolig med avtagende veksttakt gjennom året. De fem største vest-tyske forskningsinstituttene antok i slutten av oktober at bruttonasjonalproduktet ville øke med 2 prosent fra 1983 til 1984. Det private konsumet var ventet å ville bidra like sterkt til produksjonsveksten som året før, men også utenriksøkonomien vil etter disse prognosene gi vekstimpulser i 1984; volumet av vare- og tjenesteeksporten ventes å øke med rundt 3,5 prosent, mens veksten i importen er anslått til 3 prosent. Offentlig forbruk vil bare endre seg lite. Investeringen i fast realkapital vil trolig bli den mest dynamiske vekstfaktoren i 1984, med en vekst på 4,5 prosent.

Senere har regjeringens økonomiske fem-mannsråd offentliggjort mer optimistiske prognoser. Disse omfatter en forutsatt vekst fra 1983 til 1984 på mellom 2 1/2 og 3 prosent, beskjedne prisstigning, bedring i eksporten og økning i forbrukerens disponible realinntekt. Det ventes også en beskjedne nedgang i arbeidsløsheten, som nå omfatter 2,3 millioner personer svarende til 9,3 prosent av arbeidsstyrken i oktober.

I følge det økonomiske rådet vil eksporten øke med så mye som 4 prosent neste år etter en nedgang på vel 1 prosent i 1983. Rådet finner at disse prognosene blir understøttet av en kraftig vekst i ordreinngangen fra utlandet de siste månedene. Rådet venter også sterk vekst i investeringene, som antas å ville øke med hele 6 prosent.

FRANKRIKE

I Frankrike tok aktiviteten seg noe opp utover våren; både bruttonasjonalproduktet og industriproduksjonen steg med 0,5 prosent fra 1. til 2. kvartal. Men mye tyder på at oppgangen var forbigående og tilfeldig; fra 2. til 3. kvartal gikk bruttonasjonalproduktet ned med 0,3 prosent. Industriproduksjonen steg også fra 2. til 3. kvartal (0,7 prosent), men utover sommeren og de tidlige høstmåneder viste den stagnasjon og nedgang. I september lå industriproduksjonen likevel 2,4 prosent høyere enn et år tidligere. Etter foreløpige opplysninger fortsatte nedgangen i industriproduksjonen i oktober, særlig som følge av svak produksjonsutvikling i bilindustrien og i annen konsumvareindustri. Så sent som i november var næringsl. vts konjunkturvurdering etter rundspøringer å dømme fortsatt forholdsvis pessimistisk.

Den svake produksjonsutviklingen må sees på bakgrunn av den stramme økonomiske politikken som den franske regjeringen fører. Det er nå 1 1/2 år siden regjeringen ble tvunget til å oppgi sin ekspansjonspolitik, og den økonomiske politikken har senere blitt strammet inn i flere omganger. (Se Konjunkturtrendensene for juni og september 1983). Også det nye budsjettforslaget for 1984 tar sikte på å styrke fransk industris konkurransevne gjennom reduksjon av pris- og kostnadsstigningen. Det omfatter blant annet en betydelig økning i inntektsskatten for høye og middels-høye inntekter. Også formueskatt og arveavgift vil bli økt. På den annen side vil nystartede foretak og småbedrifter få skattelette. Budsjettforslaget er gjort opp med et underskudd på 126 milliarder francs - svarende til 3 prosent av bruttonasjonalproduktet.

Det er den innenlandske etter-spørselsutviklingen som bremser produksjonsveksten. Den stramme økonomiske politikken har rammet både det private konsumet og investeringene. Det private konsumet, som økte mye sterkere i Frankrike enn i andre vestlige land i 1981 og 1982, er beregnet å stige med bare 0,8 prosent fra 1982 til 1983. I 3. kvartal i år var det private konsum i stagnasjon og lå på samme nivå som i utgangen av

1982. I 1984 vil det private konsumet etter regjeringens prognoser øke med bare 0,4 prosent og enda svakere etter prognoser fra private forskningsinstitutter.

Utviklingen av de private investeringene er - ikke overraskende - enda svakere. I 1983 er de beregnet å gå ned med 3-4 prosent, og også i 1984 ventes nedgang, men ikke så sterk som året før.

Derimot gir utenrikshandelen vekstimpulser. I 3. kvartal økte volumet av vare- og tjenste-eksporten med 3,9 prosent, mot 3 prosent kvartalet før. Importen viste derimot nedgang (med 5,2 prosent i 2. kvartal og 0,9 prosent i 3. kvartal) som følge av den svake innenlandske etterspørselsutviklingen. For året under ett beregnes eksporten å stige med 1-2 prosent og importen å gå ned med 2-3 prosent. Neste år regnes det med en noe sterkere eksportøkning (rundt 3 prosent) og svakere importnedgang (rundt 1 prosent).

Underskuddet på driftsbalansen overfor utlandet har gått sterkt ned i løpet av de 10 første månedene av 1983. Det ser nå ut til at det kan bli mulig å realisere regjeringens målsetting om et underskudd på maksimum 7,5 milliarder dollar i 1983.

Prisstigningen er fortsatt sterk; konsumprisindeksen lå i oktober 10,3 høyere enn ett år tidligere, og det synes nå å være små sjanser for at regjeringens seneste målsetting for prisstigningen - en stigningstakt på 8 prosent over året ved utgangen av 1983 - vil bli nådd.

Arbeidsløsheten er fortsatt høy. Arbeidsløshetsprosenten har i de første 10 månedene av 1983 holdt seg stabil på 8,8-8,9, men andre arbeidsmarkedsindikatorer, blant annet tallet på ledige plasser, tyder på at arbeidsmarkedet stadig er i forverring.

Med noe sterkere vekst i den innenlandske etterspørselen på 3-4 prosent og nesten uendret importvolum, venter de franske myndigheter en stigning i bruttonasjonalproduktet på 1 prosent fra 1983 til 1984, mot nær nullvekst i år. Private forskningsinstitutter er noe mer pessimistiske.

ITALIA

Det kan se ut til at også Italia - som det siste av de store vestlige industrilandene - nå er i ferd med å passere konjunkturbunnen - betydelig senere enn de andre landene. Om dette skulle vise seg å være tilfelle, vil den forestående oppgangen etter alt å dømme bli svært moderat. Rundspøringer viser at det nå ikke lenger er noen overvekt av foretak som vurderer framtidsutsiktene pessimistisk, men overvekten av slike foretak var betydelig i annet halvår i fjor.

Industriproduksjonen gikk gjennomgående sterkt ned både gjennom 1982 og første halvår 1983, men tok seg noe opp igjen fra 2. til 3. kvartal i år (med 6-7 prosent regnet som årlig rate). For neste år sett under ett ventes industriproduksjonen å ville ligge 3-4 prosent høyere enn i år.

Bruttonasjonalproduktet vil derimot neppe endre seg mye fra 1982 til 1983, men etter de fleste prognoser ventes nå en vekst på 1,9-2,4 prosent (2 prosent etter OECD's tidligere prognoser) fra 1983 til 1984.

Som følge av den svake utviklingen i italiensk økonomi i de senere årene har arbeidsløsheten vært i sterk oppgang. Arbeidsløshetsprosenten steg fra 7,6 i 1980 til hele 10,5 i annet kvartal i år. I 3. kvartal gikk arbeidsløshetsprosenten ned til 9,3, men det er uvisst om denne endringen innvarsler noen varig bedring.

Den nye italienske regjeringen har lagt fram et forslag om en rekke tilstrammings tiltak som tar sikte på å redusere det inflasjonsdrivende, uvanlig høye italienske budsjettunderskuddet. I år er underskuddet beregnet til hele 17 prosent av bruttonasjonalproduktet. Tiltakene omfatter blant annet reduksjon av forsvarsutgifter og sosialutgifter, og også skatteforhøyelser. Den italienske nasjonalbanken tviler på at tiltakene - om de blir vedtatt - er tilstrekkelige til å få prisstigningstakten under 10 prosent som er målsettingen for neste år. Etter bankens oppfatning vil det være nødvendig med radikale inntektspolitiske tiltak, fordi det italienske indeksreguleringsystemet er uvanlig sterkt inflasjonsdrivende. Den forrige regjeringen lyktes å endre systemet noe, og den betydelige nedgangen i pris-

stigningstakten hittil i år må blant annet ses på denne bakgrunn. Konsumprisindeksen lå vel 13 prosent høyere enn et år tidligere i oktober, mot en stigningstakt over året på nærmere 20 prosent i slutten av 1982.

Tilstrammingspolitikken har rammet det private forbruket sterkt; i volum er det beregnet å synke med 1 prosent fra 1982 til 1983 etter å ha holdt seg uendret fra 1981 til 1982. Men neste år vil det private forbruket etter de fleste prognosene vise moderat økning (trolig med 1-1,5 prosent).

Investeringene i fast realkapital er beregnet å gå ned med 5-6 prosent i 1983, men det er noe ulike oppfatninger om i hvilken grad den ventede svake produksjonsoppgangen vil føre til at også investeringene vil bli trukket med oppover. De fleste prognosene i høst peker mot en økning på mellom 0 og 2 prosent i investeringene i fast realkapital.

De høye arbeidskostnadene har ført til svak italiensk konkurransevne, og eksporten er beregnet å øke bare med 1,5 prosent fra 1982 til 1983. Men som følge av den svake innenlandske etterspørselsutviklingen vil importen trolig gå litt ned. Neste år ventes eksporten å stige litt sterkere, med 3-4 prosent, og importen vil da trolig øke i noenlunde samme stigningstakt, eller enda litt sterkere.

SVERIGE

I Sverige fortsetter den moderate konjunkturoppgangen. Industriproduksjonen har stort sett vært i klar oppgang siden et bunnpunkt ble passert i 3. kvartal i fjor og for året under ett ventes industriproduksjonen å øke med 4 1/2 prosent fra 1982. Den siste ordrestatistikken tyder på at oppgangen vil fortsette også i månedene fremover. Ellers er etterspørselsutviklingen karakterisert ved svak innenlandsk etterspørsel, men sterk øking i utenlandsetterspørselen. Denne utviklingen har i første rekke sammenheng med devalueringen av den svenske kronen i fjor høst. For 1984 er det ventet at veksten i utenlandsetterspørselen vil avta noe, mens innenlandsetterspørselen på den annen side vil ta seg noe opp.

Volumet av vare- og tjenesteeksporten er ventet å ville øke med hele 8,4 prosent fra 1982 til 1983, mens det private forbruket ventes å gå ned med 2 prosent, som følge av reduksjon i forbrukernes disponible realinntekter. Investeringene i fast realkapital ventes å ville gå ned med vel 4 prosent. Særlig sterk vil nedgangen trolig bli for boliginvesteringene (7 prosent - se tabellen nedenfor). Statlige investeringer fortsetter derimot å øke, men på langt nær så sterkt som året før. Denne etterspørselsutviklingen er ventet å gi en økning i bruttonasjonalproduktet på 1 prosent fra 1982 til 1983 (mot bare 0,6 prosent året før), mens importen, som følge av svak innenlandsk etterspørselsutvikling og økte svenske markedsandeler, bare vil endre seg ubetydelig (-0,2 prosent etter prognosene).

Den svenske regjeringen la i slutten av oktober fram forslag om en rekke tiltak som i første rekke tar sikte på å begrense det store underskuddet på statsbudsjettet (beregnet til hele 90 milliarder kroner i 1983). Budsjettunderskuddet er likevel beregnet å bli så høyt som nesten 87 milliarder kroner neste år. Av dette er hele 56 milliarder kroner renteutgifter.

De viktigste "sparetiltakene" omfatter bl.a. avskaffelse av subsidier på matvarer, økt eiendomsskatt, reduksjon av oljekjøpene til offentlig beredskapslagre, nye avgifter på tobakk og alkohol, omsetningsskatt på aksjer, økt formuesskatt og økning av skatt på aksjegevinster. Dessuten er utviklingshjelpen foreslått skåret ned fra 1 prosent til 0,93 prosent av bruttonasjonalproduktet.

For 1984 venter både regjeringen og Konjunkturinstitutet høyere veksttakt enn i 1983, men regjeringens prognoser er atskillig mer optimistiske enn Konjunkturinstitutets. Forskjellen i prognosene for veksten i bruttonasjonalprodukt (2,8 prosent etter regjeringens prognoser og 2,1 prosent etter Konjunkturinstitutets, se tabellen ovenfor) henger i første rekke sammen med ulik vurdering av eksportutviklingen; mens regjeringen venter en volumstigning i vare- og tjenesteeksporten på 5,6 prosent, viser Konjunkturinstitutets beregninger en økning på 3,8 prosent.

Volumvekst i bruttonasjonalproduktet og dets anvendelseskomponenter.
Prosent.

	1982	1983	1984	
			KI 2)	R 3)
Privat konsum	1,1	-2,0	1,0	0,5
Offentlig konsum	0,8	1,2	0,5	0,9
Investeringer i fast kap.	-1,9	-4,1	-1,7	0,5
Herav:				
Næringslivet	-4,7	-6,1	3,3	6,0
Staten	13,9	3,9	-7,1	-2,0
Kommuner	-4,3	-1,5	-3,4	-2,1
Boliger	-1,8	-7,0	-6,1	-6,1
Lager 1)	0,0	-0,3	1,6	1,6
Eksport	4,7	8,4	3,8	5,6
Import	4,6	-0,2	4,0	4,5
Bruttonasjonalprodukt	0,6	1,0	2,1	2,8
Innenlansk etterspørsel	0,5	-1,8	2,1	2,3

- 1) Endring i lagerinvesteringer i prosent av bruttonasjonalproduktet året før.
- 2) Konjunkturinstitutets prognoser.
- 3) Regjeringens prognoser.

Konjunkturinstitutets anslag kan synes lave på bakgrunn av at eksportstigningen i år er beregnet til hele 8,4 prosent. Det er i første rekke en sterk stigning i vareeksporten som slår ut i anslaget for 1983. Den er anslått å øke med hele 10 prosent, mot 5,1 prosent etter Konjunkturinstitutets aprilprognoser. Denne sterke veksten er i stor grad tilfeldig betinget; eksporten av fartøy og oljeprodukter økte i første halvår 1983 med hele 80 prosent og er for hele 1983 nå beregnet å stige med 44 prosent, mot 2,4 prosent etter aprilprognosene. Konjunkturinstitutet regner med at skipssalgene vil gå sterkt ned neste år og at oljeeksporten vil holde seg på sitt nåværende nivå.

Også råvareeksporten har i år gått noe bedre enn det Konjunkturinstitutet regnet med tidligere. Eksporten av bearbejdede varer, som svarer for storparten av samlet eksportverdi, har derimot gått litt dårligere enn ventet. Etter de nye prognosene økte den med 6,0 prosent, mot 6,4 prosent etter aprilprognosen. Eksporten av bearbejdede varer ventes neste år å øke med 5,6 prosent. Utvik-

lingen for den helt dominerende delen av eksporten ventes altså å fortsette omtrent i samme takt som i år. Gjenvinningen av markedsandeler vil naturligvis ikke bli like sterk som i det første året etter devalueringen, men til gjengjeld ventes etterspørselen fra utviklingsland og øst-stater å bedre seg betydelig. Det er mulig at regjeringens mer optimistiske eksportprognoser også forutsetter at tilstrammingsiltakene skal gi en pris- og kostnadsutvikling som gjør det mulig å fortsette gjen-erobringen av markedsandeler i et høyere tempo enn Konjunkturinstitutets prognose har lagt til grunn; denne ble utarbeidet før regjeringens "tilstrammingspakke" ble offentliggjort.

Også investeringsutviklingen i 1984 blir vurdert forskjellig av regjeringen og Konjunkturinstitutet. Bak forskjellen i prognosene for investeringene i fast realkapital (+0,5 prosent etter regjeringens prognoser og -1,7 prosent etter Konjunkturinstitutets prognoser, se tabellen foran) ligger i første rekke en mer pessimistisk vurdering fra Konjunkturinstitutets side av offentlige inve-

steringer og industriinvesteringer. Ulikheter i vurderingen av offentlige investeringer kan ha en viss sammenheng med at regjeringens siste tiltakspakke med sikte på å bekjempe arbeidsløsheten (se senere) forutsetter en viss økning i de offentlige investeringene, blant annet i statlig byggevirksomhet.

Statistiska Centralbyråns seneste rundspørring (i august) viste at industribedriftene tok sikte på å redusere sine investeringer med 14 prosent fra 1983 til 1984. Men erfaringen viser at augustprognosene for investeringene kommende år ligger altfor lavt, og SCB tolker bedriftenes svar slik at et uforandret industriinvesteringsnivå er mest sannsynlig. Konjunkturinstitutet regner derimot med en økning i industriinvesteringene på 4 prosent, mens Regjeringen venter en stigning på hele 8 prosent. Disse tilsynelatende optimistiske prognosene må ses på bakgrunn av at kapasitetsutnyttningen i industrien nå er på vei oppover og at både Konjunkturinstitutet og regjeringen regner med svært gode fortjenesteforhold i industrien både i år og neste år. I september i år arbeidet 34 prosent av industriforetakene med full kapasitetsutnyttning, mot 22 prosent et år tidligere. Noe av forklaringen på forskjellen i vurderingen av utviklingen av industriinvesteringene kan være at regjeringen antar at lønnsøkningen vil bli noe svakere enn de 7 prosent som Konjunkturinstitutet forutsetter.

Ulike forutsetninger om lønnsøkningen bidrar også til å forklare at økningen i det private konsumet etter regjeringens prognoser vil bli noe svakere enn etter Konjunkturinstitutets (se tabellen foran). Det spiller også inn at Konjunkturinstitutets prognoser ble utarbeidet etter at regjeringen la fram sin "sparepakke", som omfatter flere konsumbegrensende tiltak, blant annet som nevnt skatteøkning på alkohol og tobakk og avskaffelse av subsidier for viktige matvarer.

Prisstigningen var til og med september forholdsvis sterk, men stigningstakten ventes å avta mot slutten av året. Konsumprisindeksen lå i oktober 8,6 prosent høyere enn et år tidligere. Dette er også Konjunkturinstitutets prognose for stignings-

takten fra 1982 til 1983, det vil si noe lavere enn året før (9,9 prosent). For 1984 regner Konjunkturinstitutet med en stigning i konsumprisindeksen på 5,0 prosent. Virkningen av devalueringen i oktober i fjor på konsumprisindeksen er av Konjunkturinstitutet beregnet til 2,9 prosentenheter for 1983 og 0,5 prosentenheter for 1984.

Underskuddet på driftsbalansen går raskt nedover. Både den store eksportstigningen og den svake importutviklingen bidrar til dette. For 1983 er driftsunderskuddet beregnet til omlag 9,5 milliarder kroner og for 1984 til 7,1 milliarder etter Konjunkturinstitutets prognoser og til 5 milliarder etter regjeringens prognose.

Til tross for oppgangen i industriproduksjonen er arbeidsløsheten i Sverige fortsatt svært høy etter svensk målestokk. Tallene fra Statistiska Centralbyrå for september viser at 177.000 personer, dvs. 4,1 prosent av arbeidsstyrken, var såkalt åpent arbeidsløse. I tillegg var 142.000 personer sysselsatt ved arbeidsmakedspolitiske tiltak. Ytterligere 150.000 personer hadde deltidsarbeid, men ønsket heltidsarbeid, mens 60.000 kunne få arbeid, men fant det ikke lønnsomt å søke. Dette innebærer at over en halv million personer helt eller delvis er utestengt fra det åpne, regulære arbeidsmarked. Dette er nesten 60.000 flere enn i september i fjor.

I oktober i år foreslo regjeringen en rekke arbeidsmarkedstiltak, særlig med sikte på å motvirke ungdomsarbeidsløsheten. Tiltakene tar sikte på å skaffe arbeid til alle arbeidsløse under 20 år, samtidig som adgangen til passiv heving av arbeidsløshetsstrygd fjernes; i prinsippet skal det ikke ytes godtgjørelse uten arbeidsinnsats av ett eller annet slag. Dersom alle forsøkt på å skaffe jobb mislykkes, skal ungdommen tilbys plass i ungdomslag organisert av stat, kommune eller landsting. Hvert lag skal omfatte 10-25 ungdommer, som daglig skal arbeide 4 timer for en timebetaling på rundt 30 kroner.

Ellers tar myndighetene sikte på å stimulere næringslivet til å ansette arbeidstakere tidligere enn de ellers ville ha gjort i den nåværende oppgangsperioden. Staten vil betale

halvparten av lønnsutgiftene i de første 6 måneder for arbeidsløse som får en ordinær jobb. Støtten skal først og fremst anvendes for å gi arbeid til ungdom og langtidsarbeidsløse.

Innenfor byggebransjen vil statlig byggevirksomhet bli igangsatt tidligere enn opprinnelig planlagt. Til dette formål er det foreslått bevilget 500 millioner kroner. Alt i alt er de arbeidsløshetstiltakene som myndighetene foreslo i oktober beregnet å ville koste 2 milliarder kroner.

USA

Konjunkturoppgangen i USA har forsterket seg siden forrige oversikt ble skrevet (Konjunkturtrendene, september 1983). Bruttonasjonalproduktet økte i volum med en årlig sesongkorrigert rate på 7,7 prosent fra 2. til 3. kvartal, mot en vekst på 9,7 prosent i 2. kvartal og 2,6 prosent i 1. kvartal. For industriproduksjonen var de tilsvarende vekstratene henholdsvis 20 prosent, 17, prosent og 10 prosent. I løpet av tre-månedersperioden juli-oktober steg den sesongkorrigerede indeksen for industriproduksjonen med 14-15 prosent, og den lå i oktober 14 prosent høyere enn ett år tidligere. Kapasitetsutnyttningen i industrien er i rask oppgang og var i oktober 78,6 prosent, hele 9 prosentpoeng høyere enn i bunnpunktet i november i fjor. Kapasitetsutnyttningen nærmer seg trolig raskt det nivå da knapphet på ledig kapasitet kan skape flaskehalser på enkelte produksjonsområder. Men prisutviklingen tyder på at dette nivået ennå ikke er nådd; konsumprisindeksen lå i oktober bare 2,9 høyere enn et år tidligere. Stigningstakten har likevel vært noe høyere hittil i 1983 enn i annet halvår i fjor.

Den sterke produksjonsøkningen har ført til en ikke ubetydelig stigning i sysselsettingen. Tallet på arbeidsløse, som mot slutten av 1982 passerte en topp, utgjorde da nær 11 prosent av arbeidsstyrken. I november i år hadde arbeidsløshetsprosenten sunket til 8,4.

Produksjonsveksten i USA kan i sin helhet føres tilbake til innenlandske etterspørselsfaktorer; som følge av

den høye dollarkursen har eksporten utviklet seg svakt. Forøvrig utgjør utenriksøkonomien en betydelig mindre andel av totaløkonomien i USA enn i de vest-europeiske land.

De sterkeste drivkreftene bak konjunkturoppgangen kom i årets første måneder fra boligbyggingen, private kjøp av varige forbruksvarer og lageretterspørsel, mens både investeringene i maskiner og utstyr og eksporten stagnerte. Etter de siste nasjonalregnskapstallene økte samlet konsum med 3,5 prosent (sesongkorrigert årlig rate) fra 2. til 3. kvartal, og utviklingen av detaljomsetningen tyder på at stigningen i det private konsumet fortsatte utover høsten. Fra 1983 til 1984 ventes en vekst i samlet konsum på 4-4 1/2 prosent. Denne betydelige økningen kan føres tilbake til kombinasjonen av inntektsøkning - særlig som følge av stigningen i tallet på sysselsatte - og bare moderat prisstigning.

Veksten i boligbyggingen ser derimot ut til å gå sterkt ned, men fra et svært høyt nivå. Mens investeringene i boligbygging steg med 15 prosent sesongkorrigert årlig rate fra 2. til 3. kvartal, var det ingen vekst i 4. kvartal. På den annen side ser veksten i investeringene i fast realkapital ellers ut til å skyte fart. Den kraftige stigningen i kapasitetsutnyttning og fortjenesten må ha påvirket investeringene sterkere enn det høye rentenivået. Fra 2. til 3. kvartal økte investeringene i fast realkapital (utenom boliger) med hele 15 prosent (sesongkorrigert årlig rate) etter en stigning på 5 prosent i 2. kvartal fra bunn-nivået i 1. kvartal. For året i gjennomsnitt ventes investeringene å ville ligge på samme nivå som året før, etter en nedgang på 5 prosent fra 1981 til 1982.

Et kraftig omslag i lagerinvesteringene er under utvikling; bedriftene har nå begynt å fylle opp lagrene for å kunne følge opp den sterke etterspørselsøkningen, og det er ventet at lageretterspørselen vil gi kraftige vekstimpulser i tiden fremover.

Alt i alt ser det ut til at konjunkturoppgangen i noen grad er i ferd med å endre karakter; stadig sterkere vekstimpulser kommer fra investeringsetterspørselen, mens den relative betydning av konsumetterspørselen og

boligbyggingen avtar noe. Til dels er dette det vanlige mønsteret under utviklingen av en konjunkturbølge, men investeringene ser denne gang ut til å ha kommet med i oppsvinget noe tidligere enn normalt.

Det er flere tegn som peker mot fortsatt klar konjunkturoppgang i USA i tiden fremover. De ledende indikatorer, som gjerne varsler om omslag mange måneder i forveien, er fortsatt i god stigning, og det samme gjelder tilgangen på nye ordrer til industrien. I betraktning av at bedriftene nå er i ferd med å øke lagrene for å holde følge med den sterke omsetningsstigningen, er det rimelig å anta at både ordretilgang og produksjon vil fortsette å øke i månedene fremover.

Ellers er det rimelig å vente fortsatt oppgang også utover i 1984, selv om veksttakten trolig vil avta noe etter hvert; investeringene har som nevnt blitt trukket med i oppsvinget, og dermed har amerikansk økonomi kommet inn i den "gode sirkel" som gjerne er en forutsetning for en varig konjunkturoppgang; stigning i investeringsvareproduksjonen vil i sin tur skape økte inntekter som stimulerer konsumet, slik at nye investeringer blir nødvendige for å øke produksjonskapasiteten i konsumvareindustrien osv. Videre er det av betydning for konjunkturoppgangens varighet at pris- og kostnadsstigningen stadig er moderat, trass i den sterkt økende kapasitetsutnyttningen. Det er imidlertid grunn til å vente at prisstigningen vil forsterke seg noe utover i 1984. Økende råvarepriser og arbeidskostnader vil trolig bidra til en slik utvikling. Samtidig er det grunn til å tro at rentenivået med stigende etterspørsel etter kapital og med fortsatt stort budsjettunderskudd vil holde seg høyt, kanskje stige ytterligere. Også en etterspørselsbetenget prisstigning vil kunne oppstå på områder der det danner seg flaskehals for fordi kapasiteten nærmer seg full utnyttning.

Etter de fleste prognoser vil veksttakten i konsumet blant annet som følge av sterkere prisstigning, avta gradvis gjennom 1984, mens veksten i investeringene i fast realkapital vil holde seg godt oppe. For året 1984 i gjennomsnitt peker nye prognoser nå mot en vekst på 3-4 prosent fra året

før for det private konsumet (3 prosent etter OECD's juliprognoser) og på 8-9 prosent for investeringer utenom boliger (bare 1/2 prosent etter OECD's juliprognoser). Boliginvesteringene kan komme til å gå noe ned i løpet av 1984, men vil i gjennomsnitt for året likevel ligge høyere enn i 1983.

Den høye dollarkursen har ført til at USA's industri har tapt betydelige markedsandeler i 1983. Med fortsatt høyt, eventuelt stigende rentenivå, er det grunn til å tro at dollarkursen vil holde seg høy også i tiden fremover, og det er neppe sannsynlig at utenriksøkonomien vil gi vekstimpulser til amerikansk økonomi i 1984.

Alt i alt peker den ventede etterspørselsutviklingen mot betydelig produksjonsvekst også fra 1983 til 1984, med en stigningstakt i størrelsesorden 5-6 prosent (4 1/2 prosent etter OECD's juliprognoser) og fortsatt nedgang i arbeidsløsheten. Som nevnt er det likevel sannsynlig at veksttakten vil gå ned i løpet av året.

JAPAN

I Japan ble en konjunkturbunn trolig passert omkring siste årsskifte. Mens bruttonasjonalproduktet gikk noe ned fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, steg det med 3,5 - 4 prosent (årlig rate) fra 1. til 2. kvartal i år. Regnet som årlig rate økte industriproduksjonen med om lag 3 1/2 prosent fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, med 6 1/2 prosent i 2. kvartal og med nær 14 prosent i 3. kvartal.

Det siste konjunkturtilbakeslaget var mildt i Japan. Fra 1980 til 1981 økte bruttonasjonalproduktet med 4 prosent og i det følgende år med 3 prosent. Etter OECD's juliprognoser vil produksjonsøkningen fra 1982 til 1983 bli 3 1/4 prosent og 3 1/2 prosent neste år. På bakgrunn av utviklingen de siste månedene er det grunn til å tro at veksten i 1984 kan bli noe sterkere enn dette. Ellers er japansk økonomi preget av et meget stort overskudd på driftsbalanse med utlandet, forholdsvis lav arbeidsløshet og eksepsjonelt lav prisstigning.

Arbeidsløsheten gikk noe ned ut-

over våren og sommeren, men har senere steget igjen. I september var 2,8 prosent av arbeidsstyrken registrert som arbeidsløse. Riktignok er ikke de japanske arbeidsløshetstallene helt sammenlignbare internasjonalt, men Japan har under alle omstendigheter svært lav arbeidsledighet i forhold til de fleste andre OECD-landene. Dette henger blant annet sammen med at arbeidsmarkedet er tregt i Japan - det skal mere til for en arbeidstaker å bli sagt opp enn i vestlige land. Målt med japansk målestokk er arbeidsløsheten likevel den høyeste på mere enn 30 år.

Det er fortsatt utenlandsetter-spørselen som er den mest ekspansive drivkraften bak oppgangen. Særlig som følge av svak lønnsstigning er økningen i det private konsumet svært moderat. Fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år steg det med 0,6 prosent og i 2. kvartal med bare 0,3 prosent. Etter foreløpige opplysninger å dømme tok det private konsumet seg noe opp i de tidlige høstmånedene, men oppsvinget var trolig forbigående. Høyt rentenivå bidrar til å bremse investeringene som vil vise en viss nedgang fra 1982 til 1983. Etter nedgangen i de to foregående kvartaler økte de private investeringene i 2. kvartal bare ubetydelig (0,1 prosent). Utviklingen i tilgangen på nye ordre på maskiner etc. utover sommeren og høsten tyder ikke på at noe omslag oppover i investeringene kan ventes i nær fremtid. Derimot har lagerutviklingen en tid gitt vekstimpulser.

Det høye rentenivået har sammenheng med det store overskuddet på driftsbalansen med utlandet, som tidligere i høst ble beregnet å svare til hele 5 prosent av bruttonasjonalproduktet. Overskuddet innebærer sterk økning i pengemengden, og myndighetene har av den grunn funnet det nødvendig å føre en stram pengepolitikk.

Prisstigningen er den laveste i OECD-området; konsumprisindeksen endret seg bare lite utover sommeren og høsten og den lå i september bare 0,7 prosent høyere enn ett år tidligere. Trolig har den svake prisstigningen sammenheng med institusjonelle forhold på det japanske arbeidsmarked, men også her spiller det store betalingsoverskuddet inn; det bidrar til å holde yen-kursen opp på et høyt

nivå, og Japan har derfor hatt en svært svak prisutvikling på importvarer; landet har ikke "importert" inflasjon slik som vestlige land.

De japanske myndigheter har nylig besluttet å gjennomføre en rekke økonomisk-politiske tiltak som tar sikte på å stimulere den innenlandske etterspørsel og bremse veksten i det store driftsoverskuddet. Tiltakene omfatter blant annet økning i offentlige arbeider med 8,1 milliarder dollar, skattereduksjoner svarende til 5 milliarder dollar i løpet av de neste 1 1/2 år og tollreduksjoner på en rekke varer. For å redusere bremseeffekten av den høye renten på investeringene har Japans nasjonalbank samtidig redusert diskontoen - som i Japan er langt mer retningsgivende enn i vestlige land - fra 5 1/2 prosent til 5 prosent. Den forholdsvis moderate styrken av stimulerings tiltakene må ses på bakgrunn av at Japan har et stort underskudd på statsbudsjettet - svarende til 1,5 prosent av bruttonasjonalproduktet. Den akkumulerte statsgjelden er nå helt oppe i 35 prosent av bruttonasjonalproduktet.

Politisk sett har disse tiltakene dobbelt formål; de tar både sikte på å dempe kritikken fra dem som mener at regjeringen fører en for lite ekspansiv og vekststimulerende økonomisk politikk, og på i noen grad å imøtekomme klager fra utlandet om japansk proteksjonisme.

For 1984 ligger det an til fortsatt moderat oppgang. Det er lite sannsynlig at den innenlandske etterspørselen tar seg markert opp; mye tyder på at de foreslåtte tiltakene - i den grad de blir gjennomført - vil være utilstrekkelige. Det foreligger planer for tilstramming innenfor den offentlige sektoren, som hittil har vært det mest ekspansive elementet i den innenlandske etterspørsel. Disse planene er motivert av ønsket om å redusere det store budsjettunderskuddet som har vært i oppgang siden slutten av 1970-årene, stort sett finansiert med statsobligasjoner kjøpt av "småsparere". Virkningene på samlet etterspørsel av disse tiltakene vil avhenge av i hvilken grad forbrukerne vil nytte de midler som eventuelt blir frigjort ved nedbetalingen av statsgjelden til økt forbruk, eller om de bare blir omplassert i en annen spareform.

Det foreligger ingen ferske kvantitative vekstprognoser for 1984. Etter OECD's juliprognoser vil samlet bruttonasjonalprodukt som nevnt foran øke med 3 1/2 prosent fra året før. En viss økning i stigningstakten for eksporten er ventet, samtidig som importen vil gå ned. Denne utviklingen i nettoeksporten har både

sammenheng med konjunkturoppgangen i utlandet, høy japansk konkurranseevne og den svake innenlandske etter-spørselsutviklingen. Det private konsumet antas å ville øke i om lag samme stigningstakt som i år, det offentlige konsumet ventes å endre seg lite, mens investeringene ventes å ta seg litt opp.

TABELLVEDLEGG FOR NORGE

Tabell 1. Industriproduksjon. Endring i sesongkorrigert indeks fra foregående tremånedersperiode. Prosent

	1982/83			
	Nov.-jan.	Feb.-april	Mai-juni	Aug.-okt.
Bergverksdrift ¹⁾ , industri og kraftforsyning	0,9	1,1	0,5	0,5
Bergverksdrift ¹⁾	-13,6	19,3	1,3	7,2
Industri	0,5	-1,3	0,9	-0,7
Kraftforsyning	5,3	10,6	-1,2	5,0
Produksjon ²⁾ etter anvendelse:				
Eksport	0,3	1,1	4,4	0,1
Konsum	1,5	0,6	-1,0	1,3
Investering	1,1	-3,4	0,6	-6,8
Vareinnsats i bygg og anlegg	2,2	-1,3	-2,2	0,3
Vareinnsats ellers	1,6	0,4	0,7	1,8

1) Utenom utvinning av olje og naturgass.

2) Bergverksdrift (utenom utvinning av råolje og naturgass), industri og kraftforsyning i alt.

Tabell 2. Industriproduksjon. Endring i ukorrigert indeks fra samme periode året før. Prosent

	Mai-juli	Aug.-okt.
Industri i alt	-2,1	-0,2
Næringsmidler, drikkevarer og tobakk	1,3	-1,5
Tekstilvarer, bekledningsvarer, lær og lærvarer	-14,4	-12,6
Trevarer	-4,0	-1,7
Treforedling	4,1	14,7
Grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	0,4	2,0
Kjemiske produkter, mineralolje-, kull-, gummi- og plastprodukter	4,4	2,0
Mineralske produkter	-2,1	-4,0
Jern, stål og ferrolegeringer	2,3	19,3
Ikke-jernholdige metaller	4,2	28,7
Metallvarer	-5,7	-0,4
Maskiner	-2,1	2,5
Elektriske apparater og materiell	-1,4	1,5
Transportmidler	-14,4	-19,2
Tekniske og vitenskapelige instrumenter, foto- og optiske artikler	-7,4	-3,9
Industriproduksjon ellers	-12,1	-8,5

Tabell 3. Registrert arbeidsløshet. 1 000 personer

	1982					1983				
	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
I alt	34,0	45,1	41,8	45,2	50,2	60,7	68,7	61,4	60,2	62,6
Herav industri, bygge- og anleggs- virksomhet	12,6	14,7	14,0	16,4	19,3	23,8	23,5	22,0	22,4	..

Tabell 4. Arbeidsmarked. Endring i sesongkorrigerte tall fra foregående tremånedersperiode. Prosent

	1982/83			
	Des.-feb.	Mars-mai	Juni-aug.	Sept.-nov.
Arbeidsløshet	25,4	2,9	5,7	-2,7

Tabell 5. Detaljomsetning

	1982/83			
	Nov.-jan.	Feb.-april	Mai-juli	Aug.-okt.
<u>Omsetningsvolum i alt, sesongkorrigerte tall</u>				
Prosentvis endring fra forrige tremånedersperiode ...	-3,0	2,9	-2,4	2,6
<u>Omsetningsverdi, ukorrigerte tall</u>				
Prosentvis endring fra samme tremånedersperiode ett år tidligere				
I alt	5,6	5,7	5,2	6,6
Av dette:				
Nærings- og nytelsesmidler	3,7	3,3	5,7	5,7
Møbler og innbo	5,5	8,3	7,0	6,7
Bekledning og tekstilvarer	1,9	4,9	3,0	3,8
Motorkjøretøyer og bensin	9,5	8,1	4,8	7,5

Tabell 6. Utenrikshandel¹⁾

	1982/83			
	Des.-feb.	Mars-mai	Juni-aug.	Sept.-nov.
<u>Eksportverdi</u>				
Sesongkorrigerte tall:				
Prosentvis endring fra forrige tremånedersperiode	1,0	9,4	-6,8	18,3
Ukorrigerte tall:				
Prosentvis endring fra samme tremånedersperiode ett år tidligere	6,9	14,3	11,2	21,1
<u>Importverdi</u>				
Sesongkorrigerte tall:				
Prosentvis endring fra forrige tremånedersperiode	-11,4	4,1	0,0	11,2
Ukorrigerte tall:				
Prosentvis endring fra samme tremånedersperiode ett år tidligere	-2,5	4,8	-0,7	2,3

1) For eksporten regnet uten skip, oljeplattformer mv., råolje og gass, for importen uten skip og oljeplattformer mv.

TABELLVEDLEGG FOR UTLANDET

Tabell 1. S t o r b r i t a n n i a , konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1975=100	Ordretilig. ¹⁾ Sesongkorr. 1975=100	Detaljoms.- volum Sesongkorr. 1978=100	Arbeidsløshet Sesongkorr. 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 15/1-74=100
1 9 8 1					
November	89,7	82	105,6	2 616	306,9
Desember	88,5	87	104,5	2 629	308,8
1 9 8 2					
Januar	88,4	87	106,9	2 671	310,6
Februar	89,7	87	106,1	2 680	310,7
Mars	89,8	83	106,6	2 688	313,4
April	89,1	91	106,3	2 715	319,7
Mai	95,3	90	106,9	2 740	322,0
Juni	92,8	72	107,2	2 773	322,9
Juli	93,4	82	108,0	2 814	323,0
August	93,3	87	109,4	2 832	323,1
September	94,1	89	109,3	2 866	322,9
Oktober	93,1	103	109,3	2 885	324,5
November	92,2	85	110,0	2 906	326,1
Desember	93,3	97	112,2	2 949	325,5
1 9 8 3					
Januar	95,7	78	110,1	2 983	325,9
Februar	94,2	86	111,1	3 001	327,3
Mars	93,7	77	111,9	3 026	327,9
April	93,6	85	112,9	3 021	332,5
Mai	94,1	92	113,7	2 970	333,9
Juni	93,2	86	114,0	2 968	334,7
Juli	95,8	106	113,9	2 957	336,5
August	94,6	85	112,8	2 941	338,0
September	94,2		117,3	2 951	339,5
Oktober			115,5	2 941	340,7

1) Volumet av tilgangen på nye ordrer til investeringsvareindustrien fra innenlandske kunder.

Tabell 2. V e s t - T y s k l a n d , konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1976=100	Ordretilig. ¹⁾ Sesongkorr. 1976=100	Detaljoms.- volum Sesongkorr. 1980=100	Arbeidsløshet Sesongkorr. 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 1976=100
1 9 8 1					
November	107	100,9	98	1 524	126,4
Desember	106	105,4	97	1 592	126,8
1 9 8 2					
Januar	106	103,4	98	1 635	127,9
Februar	104	95,1	97	1 661	128,2
Mars	107	99,7	98	1 702	128,4
April	106	94,2	96	1 735	129,0
Mai	105	96,7	94	1 779	129,8
Juni	105	100,9	93	1 819	131,1
Juli	101	93,2	93	1 858	131,4
August	104	89,9	95	1 910	131,2
September	101	84,2	93	2 000	131,6
Oktober	99	87,2	93	2 056	132,0
November	102	96,0	94	2 075	132,3
Desember	102	99,8	94	2 092	132,6
1 9 8 3					
Januar	103	104,7	95	2 130	132,9
Februar	101	88,7	95	2 211	133,0
Mars	102	92,0	101	2 249	132,9
April	103	89,9	91	2 279	133,2
Mai	104	90,3	98	2 299	133,7
Juni	106	90,0	102	2 321	134,2
Juli	104	89,5	91	2 324	134,7
August	106	92,9	93	2 330	135,1
September	106	90,1	98	2 329	135,4
Oktober				2 301	135,4

1) Volumet av tilgangen på nye ordrer til verkstedindustrien fra innenlandske kunder.

Tabell 3. Frankrike, konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1970=100	Arbeidsløshet Sesongkorr. 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 1980=100 ¹⁾
1 9 8 1			
November	131	1 896	299,2
Desember	131	1 917	301,0
1 9 8 2			
Januar	129	1 928	304,1
Februar	128	1 946	307,2
Mars	128	1 962	310,8
April	129	1 982	314,5
Mai	129	2 000	317,0
Juni	129	2 027	327,0
Juli	126	2 039	327,4
August	126	2 046	327,8
September	126	2 045	328,3
Oktober	128	2 046	329,0
November	129	2 039	330,2
Desember	126	2 028	331,3
1 9 8 3			
Januar	128	2 019	332,6
Februar	128	2 020	333,5
Mars	128	2 014	334,8
April	128	2 004	336,5
Mai	131	2 029	337,4
Juni	129	2 038	338,2
Juli	131	2 033	339,4
August	131	2 035	340,2
September	129		341,3
Oktober			342,4

1) Før juni 1982, 1970 = 100.

Tabell 4. Italia, konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1975=100	Arbeidsløshet Sesongkorr. 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 1975=100
1 9 8 1			
Desember	126,9		280,7
1 9 8 2			
Januar	128,4	2 089	284,4
Februar	134,8		288,2
Mars	131,7		290,8
April	130,9	1 954	293,5
Mai	128,8		296,8
Juni	121,9		299,6
Juli	126,4	2 119	304,0
August	115,0		309,5
September	121,7		313,9
Oktober	118,6	2 110	320,1
November	123,2		324,3
Desember	119,9		326,5
1 9 8 3			
Januar	120,0	2 218	331,1
Februar	122,2		335,5
Mars	120,4		338,6
April	114,0	2 263	342,1
Mai	117,3		345,4
Juni	113,8		347,4
Juli	118,1	2 258	350,7
August	115,3		352,1
September	117,9		356,7
Oktober			362,6
November			366,4

Tabell 5. S v e r i g e , konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1968=100	Ordretilg. ¹⁾ Ukorrigert 1970=100	Arbeidsløshet Ukorrigert 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 1980=100
1 9 8 1				
November	126	269	128	115,4
Desember	125	320	125	114,9
1 9 8 2				
Januar	125	284	153	117,4
Februar	126	271	135	119,0
Mars	124	309	124	119,3
April	125	283	112	120,1
Mai	129	263	116	120,7
Juni	126	724	131	121,1
Juli	124	229	133	121,9
August	121	286	166	122,2
September	123	362	176	122,9
Oktober	126	343	127	124,6
November	124	324	134	125,6
Desember	127	398	140	125,9
1 9 8 3				
Januar	128	331	147	129,1
Februar	127	339	155	128,8
Mars	126	388	149	129,3
April	129	300	122	130,3
Mai	130	292	135	131,1
Juni	129	347	158	131,8
Juli	121	155	154	132,9
August	125	340	179	133,5
September	129	348	177	134,5
Oktober			149	135,6

1) Verdi av tilgang på nye ordrer til verkstedindustrien ekskl. skipsverft fra innenlandske kunder.

Tabell 6. U S A , konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1967=100	Ordretilg. ¹⁾ Sesongkorr. Mrd.dollar	Detaljoms.- volum ²⁾ Sesongkorr. Mrd.dollar	Arbeidsløshet Sesongkorr. 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 1967=100
1 9 8 1					
November	145,0	24,37	44,2	9 100	280,7
Desember	142,0	22,13	44,0	9 571	281,5
1 9 8 2					
Januar	138,5	21,72	43,0	9 346	282,5
Februar	140,9	21,56	44,5	9 669	283,4
Mars	140,1	21,71	44,4	9 881	283,1
April	138,7	22,81	44,7	10 256	284,3
Mai	137,9	20,31	45,8	10 384	287,1
Juni	137,7	19,93	44,2	10 466	290,6
Juli	138,1	19,93	44,5	10 828	292,2
August	138,0	18,74	44,3	10 931	292,8
September	137,1	20,22	44,6	11 315	293,3
Oktober	135,0	20,13	44,9	11 576	294,1
November	134,0	19,98	45,8	11 906	293,6
Desember	134,5	19,68	45,8	12 036	292,4
1 9 8 3					
Januar	136,7	20,51	45,6	11 446	293,1
Februar	138,2	19,18	45,1	11 490	293,2
Mars	140,4	20,03	46,0	11 381	293,4
April	143,1	22,59	46,8	11 328	295,5
Mai	145,1	22,23	48,1	11 192	297,1
Juni	147,4	24,29	48,5	11 146	298,1
Juli	150,3	21,59	48,4	10 590	299,3
August	151,4	22,86	47,5	10 699	300,3
September	153,0		48,1		301,8
Oktober	154,2				302,6

1) Verdi av tilgang på nye ordrer til investeringsvareindustrien.

2) 1972-priser.

Tabell 7. J a p a n , konjunkturindikatorer

	Industriprod. Sesongkorr. 1975=100	Ordretilg. ¹⁾ Sesongkorr. Mrd.yen	Arbeidsløshet Sesongkorr. 1000 personer	Konsumpriser Ukorrigert 1975=100
1 9 8 1				
Oktober	150,2	772	1 270	146,1
November	150,3	698	1 250	145,7
Desember	149,5	762	1 240	146,1
1 9 8 2				
Januar	148,7	762	1 270	146,1
Februar	147,6	887	1 230	145,7
Mars	149,5	676	1 300	146,0
April	146,8	636	1 330	147,1
Mai	138,0	746	1 340	147,6
Juni	139,9	714	1 400	147,6
Juli	139,1	701	1 350	146,5
August	139,7	744	1 350	147,6
September	140,2	719	1 410	150,2
Oktober	136,4	649	1 430	150,6
November	139,5	703	1 390	149,0
Desember	138,2	752	1 420	148,7
1 9 8 3				
Januar	138,8	713	1 600	149,0
Februar	138,1	728	1 600	148,5
Mars	141,2	847	1 530	149,4
April	140,7	656	1 580	150,0
Mai	141,0	673	1 580	151,6
Juni	142,3	904	1 510	150,5
Juli	143,8	684	1 470	149,8
August	147,3	754		149,4
September	149,8			151,3
Oktober	148,9			152,7

1) Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

Tabell 8. Bruttonasjonalprodukt i utvalgte land

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1978	1979	1980	1981	1982	1983 anslag	1984 prognose
Danmark	1 3/4	3 3/4	-1	0	3	1	1/2
Frankrike	3 3/4	3 1/4	1	1/4	1 3/4	- 1/2	1/2
Italia	2 3/4	5	4	- 1/4	- 1/4	- 1/2	2
Japan	5	5	5	4	3	3 1/4	3 1/2
Norge	4 1/2	5	4	3/4	- 1/2	1/4	1
USA	4 3/4	2 1/2	- 1/4	2 1/4	-1 3/4	3	4 1/2
Storbritannia	3 3/4	1 1/2	-2	-2	1 1/4	1 3/4	2 1/4
Sverige	1 1/4	4 1/4	2	- 1/2	0	1 3/4	2 1/2
Vest-Tyskland	3	4	2	1/4	-1	1/2	1 3/4

K i l d e : OECD, Economic Outlook, juli 1983.

